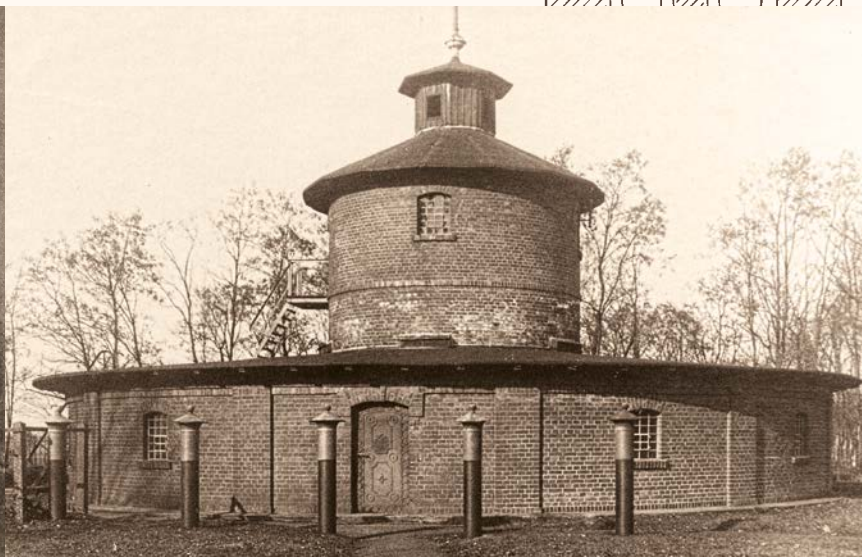
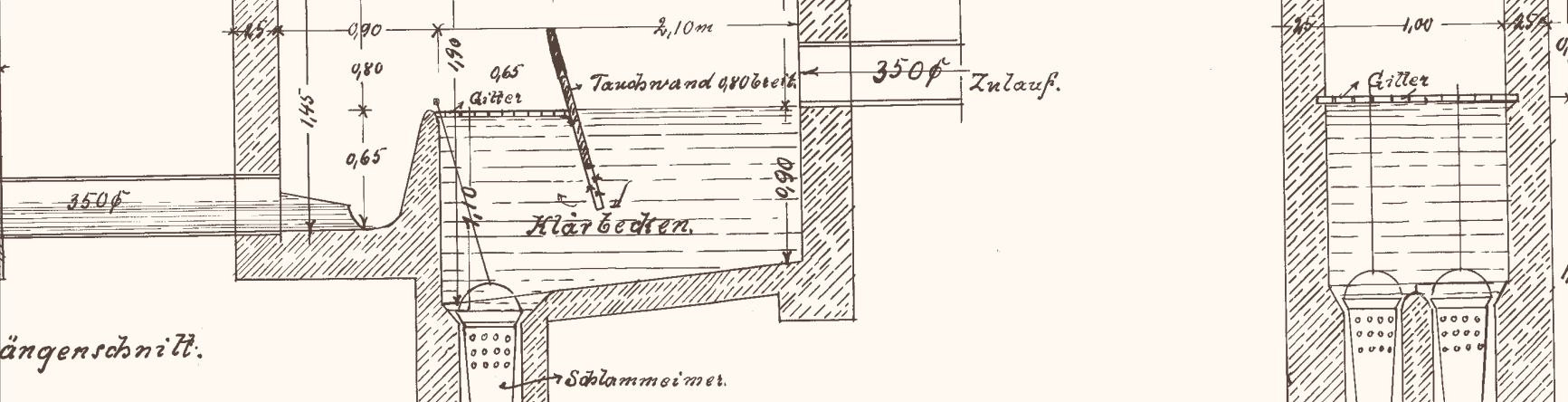
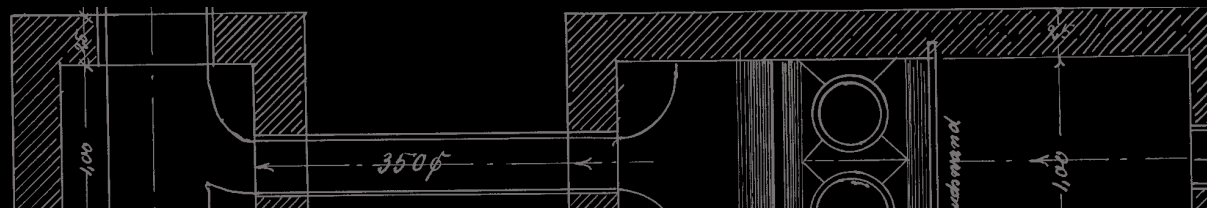

120 lat wodociągów w Lesznie

120 lat wodociągów w Lesznie

Tekst: Miron Urbaniak, Joanna Spychaj-Skopińska
Wybór materiałów: Elżbieta Olender, Miron Urbaniak, Agnieszka Cichoszewska
Scenariusz: Elżbieta Olender, Miron Urbaniak, Agnieszka Cichoszewska
Opracowanie graficzne i skład: Maciej Dobroń
Redakcja językowa: Janina Chodera
Druk: Poligrafia Salezjańska w Krakowie

Na okładce, od lewej:
Wieża wodna - ok. 1905 r. (ze zbiorów Marcina Błaszковского),
Inżynier Max Hempel (1915) „Journal für Gasbeleuchtung und Wasserversorgung”, 1915
Nieistniejący, unikatowy budynek stacji filtrów (odżelaziacza) ujęcia wody
„Zaborowo” - lata 20.-30. XX w. (ze zbiorów MPWiK Sp. z o.o. w Lesznie)

Copyright by Archiwum Państwowe w Lesznie, 2021
Copyright by Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Lesznie, 2021
Druk: Poligrafia Salezjańska w Krakowie

ISBN 978-83-962751-1-0

W 2020 r. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Lesznie obchodziło 120 lat swego istnienia. Rocznicę miała uświetnić jubileuszowa wystawa, ale zamiary te pokrzyżowała pandemia. O tym doniosłym dla cywilizacyjnego rozwoju miasta wydarzeniu jednak nie zapomniano, zważywszy że uruchomiony 15 października 1900 r. wodociąg leszczyński był chronologicznie czwartym – po Poznaniu (1866 r.), Gnieźnie (1889 r.) i Rawiczu (1897 r.) – w Wielkopolsce.

W inicjatywę uświetnienia 120-lecia wodociągów w Lesznie włączyło się Archiwum Państwowe w Lesznie, które wspólnie z Miejskim Przedsiębiorstwem Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. dokonało wyboru najciekawszych planów oraz archiwalnych zdjęć. Historyczną i współczesną ikonografię opisami wzbogacili Joanna Spychaj-Skopińska i Miron Urbaniak, dzięki czemu powstała pamiątkowa wystawa oraz niniejszy katalog.

Mamy nadzieję, że przygotowana wystawa oraz katalog umożliwią zaprezentowanie najważniejszych postaci, wydarzeń oraz faktów z historii Wodociągów Leszczyńskich. Chcielibyśmy również, aby przyczyniły się one do wzrostu świadomości walorów zabytkowych istniejących w mieście obiektów, które niekiedy – jak choćby tarcza separacyjna w starej oczyszczalni ścieków – są dziś już urządzeniami unikatowymi w skali Polski.

A zatem czytelnikom katalogu i odbiorcom wystawy życzymy interesującej lektury oraz samych pozytywnych wrażeń, zaś Leszczyńskim Wodociągom winszujemy tradycyjnie i ponadczasowo: *Ad multos annos!*

Dyrektor Archiwum Państwowego w Lesznie
Elżbieta Olender

Prezes Miejskiego Przedsiębiorstwa
Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Lesznie
Rafał Zalesiński

120
lat

LESZCZYŃSKICH
WODOCIĄGÓW

1900-2020

WODOCIĄGI
LESZCZYŃSKIE

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W LESZNIE

Zaopatrzenie Leszna w wodę przed budową wodociągów

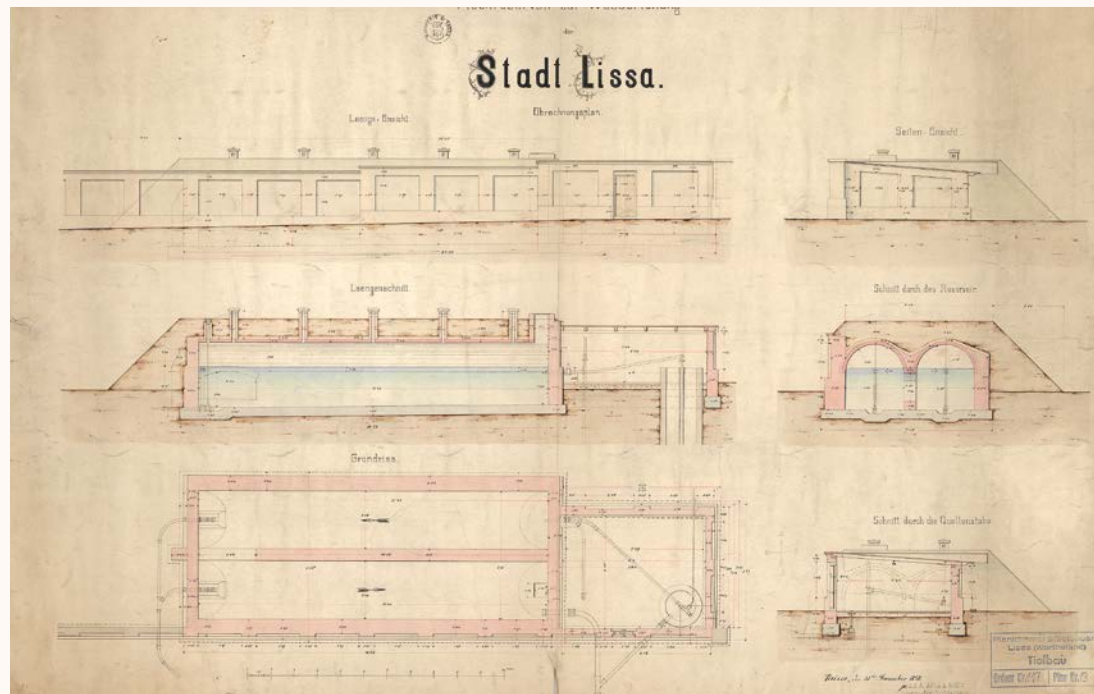
Od XVI–XVII w. mieszkańcy zaopatrywani byli w wodę w dwojaki sposób: z prywatnych studni kopanych na swoich posesjach i z wodociągu grawitacyjnego, doprowadzającego drewnianymi rurami wodę źródlaną z ujęcia Paschelbrunnen (studnia Paschla lub Wielkanocna) na Antoninach. W kolejnych

wiekach rozbudowywano system wodociągu grawitacyjnego, który w pierwszej połowie XIX w. dostarczał wodę do kilku dużych rezerwuarów publicznych: przy ob. ul. Bolesława Chrobrego, na Rynku oraz na pl. dr. Jana Metziga, a dodatkowo zasiliał też zbiornik i łącznię przy gimnazjum ulokowanym wten-

czas w pałacu Sułkowskich. Nadmiar wody z publicznych punktów jej poboru spływał grawitacyjnie do fosy otaczającej miasto i uchodził przekopem wzdłuż ob. ul. Starozamkowej i Lipowej do Rowu Henrykowskiego.

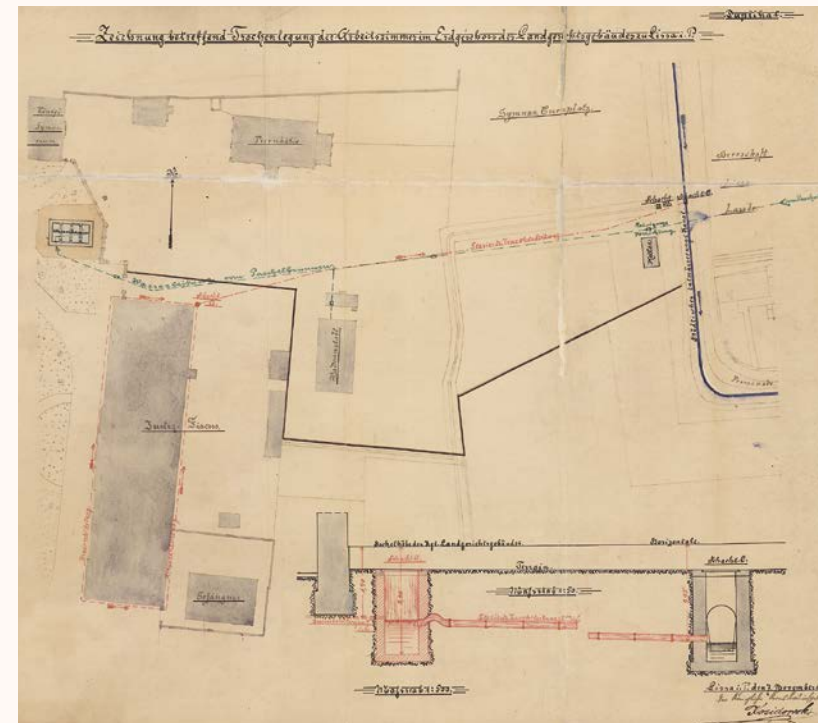
Projekt zachodniego zbiornika wyrównawczego (w sąsiedztwie ob. wieży ciśnień przy ob. ul. J. Poniatowskiego), 1878 r.

Z ZASOBU ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Plan sytuacyjny pałacu Sułkowskich ze zbiornikiem wyrównawczym wodociągu grawitacyjnego (1908 r.)

Z ZASOBU ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

W drugiej połowie XIX w. nastąpiła gruntowna modernizacja i przebudowa systemu zaopatrzenia miasta w wodę. W latach 60. XIX w. wymieniono drewniane rurociągi na żeliwne, ustawiono dodatkowe pompy itp. Wybudowano też obiekt będący prekursorem późniejszej wieży ciśnień, a mianowicie murowany zbiornik wyrównawczy w parku przy ob. pl. T. Kościuszki. Stanowił on rezerwuuar wody doprowadzanej ze studni Paschla, rozprowadzanej następnie rurociągami po mieście. Kolejną poważną modernizację rozpoczęto w 1875 r., kiedy to w pobliżu obecnej wieży ciśnień przy ob. ul. J. Poniatowskiego odwiercono studnię artezyjską, nazwaną studnią Sedańską (Sedanbrunnen). Udostępniona z niej woda posłużyła następnie do budowy drugiego zbiornika wyrównawczego, tuż przy ujęciu, a także do realizacji odrębnego systemu, czyli tzw. zachodniego wodociągu grawitacyjnego. Tym samym od przełomu lat 70. i 80. XIX w. miasto otrzymywało – za pomocą

sieci żeliwnych rurociągów – wodę z dwóch ujęć: wschodniego (ze studni Paschla) oraz zachodniego (ze studni Sedańskiej), a ludność miała do dyspozycji punkty poboru wody w postaci 29 publicznych źródeł i 20 różnego typu studni. Do celów przeciwpożarowych zainstalowano też 36 hydrantów, które – z uwagi na bardzo niskie ciśnienie wody – mogły być wykorzystywane jedynie pomocniczo.

Plan sytuacyjny Leszna z rozmieszczeniem ujęć i zbiorników wyrównawczych wody oraz sieci wodociągowej (1878 r.)

Z ZASOBU ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Projekty centralnego wodociągu dla Leszna

Deficyt wody i duża zawartość żelaza w wodzie z istniejących ujęć doprowadziły w latach 90. XIX w. do istotnych problemów z zaopatrzeniem leszczynian w wodę. Do tego doszła w 1896 r. nieudana próba znalezienia wody na posesji projektowanego szpitala przy ob. ul. Wałowej i w efekcie wśród władz miasta coraz większe uznanie zyskiwała koncepcja budowy nowoczesnego wodociągu mechanicznego.

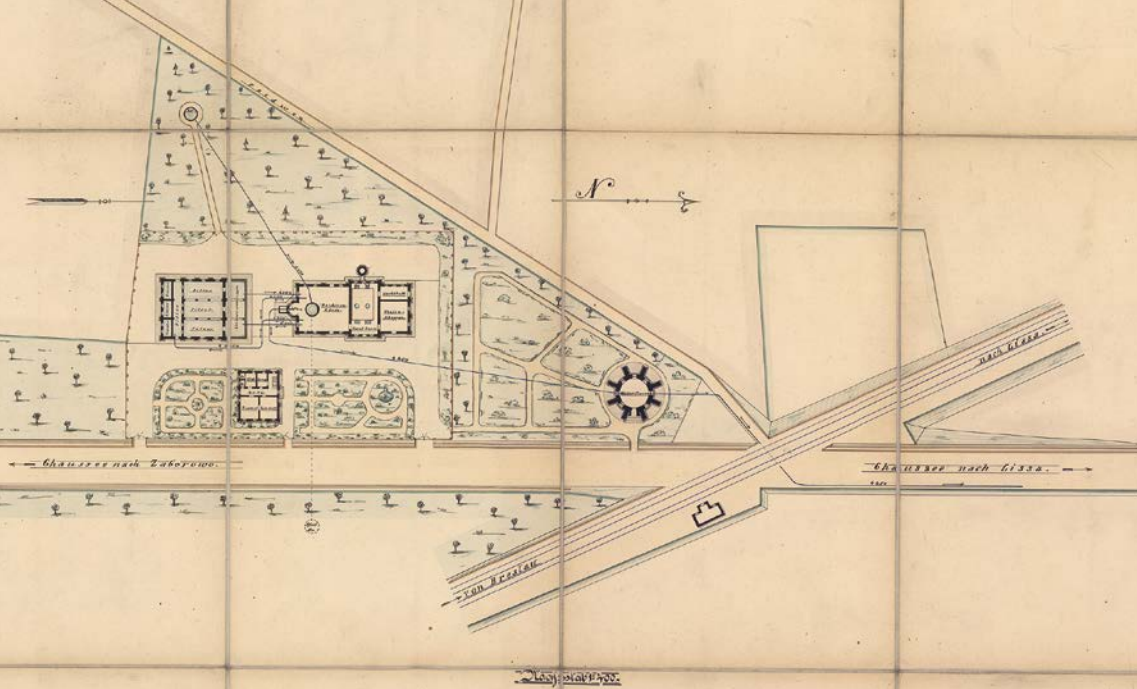
W grudniu 1896 r. radni przeznaczyli na wstępne poszukiwania wody 10 000 marek i powołali specjalną komisję ds. wody (Wasserkommission), na czele której stanął berliński inż. Max Hempel. W ciągu 1897 r. – na podstawie wytycznych Hempela – dokonano odwiertów próbnych na północy miasta (w pobliżu studni Sedańskiej) oraz na południu (w brzozowym zagajniku przy przejeździe kolejowym do Zaborowa). Woda znaleziona w brzezynie rokowała większe szanse na budowę ujęcia dla wodociągu, a zatem to tutaj w 1898 r. przeprowadzono dalsze badania i zdecydowano ostatecznie o ulokowaniu zakładu. Popro-

szony o sporządzenie projektu wodociągu inż. Max Hempel zaprezentował swoją dokumentację władzom miasta na przełomie sierpnia i września 1898 r. Projekt zakładał budowę całego zespołu wodociągowego w brzozowym zagajniku, na granicy Leszna i Zaborowa, tuż przy przejeździe kolejowym. Woda miała być ujmowana z dwóch studni, uzdatniana w budynku odżelaziacza, a następnie przepompowywana do wieży ciśnień (także na terenie zakładu), a z niej prowadzona rurociągiem magistralnym do sieci wodociągowej w mieście. Koszt całej inwestycji oszacowany został na 400 000 marek, co radni uznali za cenę zbyt wygórowaną. W związku z tym upoważnili Magistrat do zamówienia alternatywnego projektu u inż. Franza Salbacha z Drezna. Ten swoją koncepcję przedłożył w 1899 r.,

Inżynier Max Hempel (1915)

„JOURNAL FÜR GASBELEUCHTUNG UND WASSERVERSORGUNG”, 1915

Plan sytuacyjny zakładu wodociągowego w Zaborowie według koncepcji M. Hempla (1898 r.)

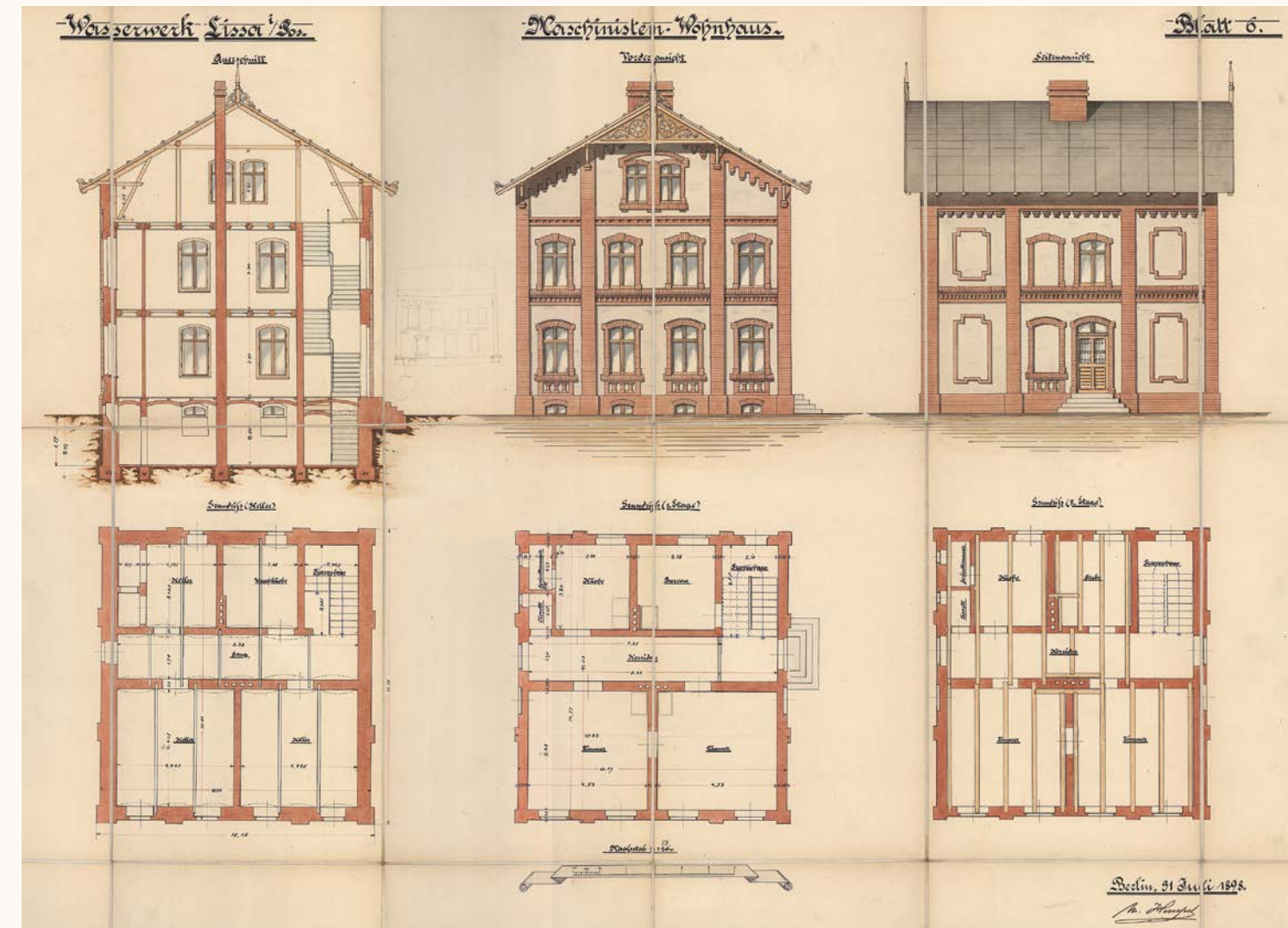
ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

decydując się na wykorzystanie ujęcia wody przy przejeździe kolejowym do Zaborowa, wraz z budową w tej lokalizacji zakładu wodociągowego, ale wieżę ciśnień proponował wystawić przy ob. ul. J. Poniatowskiego. Koszt realizacji całego przedsięwzięcia oszacował na 338 000 marek.

W maju 1899 r. radni – zgodnie z rekomendacją dyrektora gazowni Ervina Pohlita – postanowili przyjąć do realizacji projekt Salbacha z wykorzystaniem najlepszych rozwiązań technicznych z projektu Hempla, a przeprowadzenie robót wodociągowych powierzyli dyrektorowi Pohlitowi.

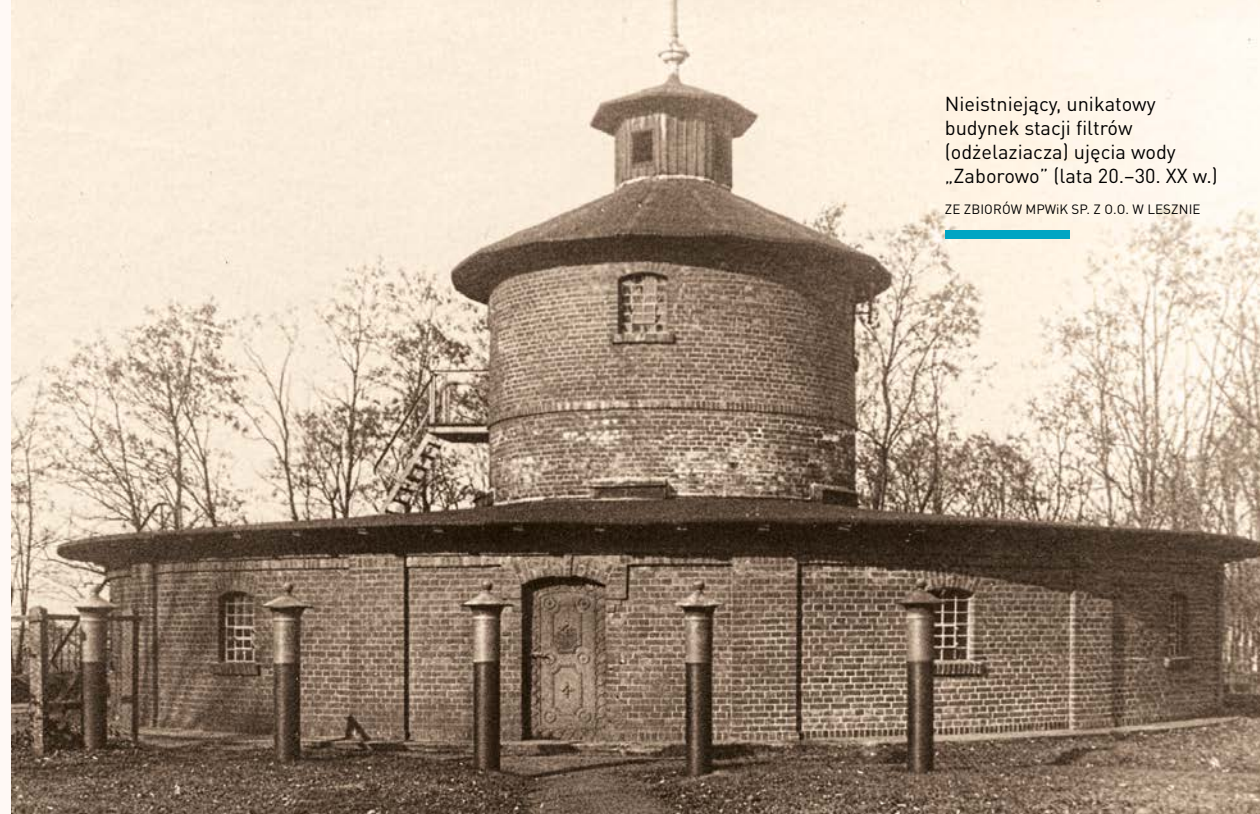
Leszczyńska wieża wodna od południowego zachodu w 2008 r.

FOT. MIRON URBANIAK

Niezrealizowany projekt budynku mieszkalnego na terenie ujęcia wody „Zaborowo” według koncepcji M. Hempla (1898 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Budowa centralnego wodociągu

Zgodnie z uchwałą radnych z maja 1899 r. o powierzeniu realizacji budowy wodociągu dyrektorowi E. Pohlitowi, w lecie 1899 r. zaczęto rozpisywać przetargi na materiały budowlane (w tym m.in. na jeden milion cegieł zwykłych i 40 000 sztuk cegły licowej) oraz urządzenia techniczne wodociągu. Samo-

rząd rozdzielił też pomiędzy kilku leszczyńskich mistrzów budowlanych wykonawstwo poszczególnych budynków zakładu (wieża ciśnień przy ob. ul. J. Poniatowskiego oraz obiekty na terenie zakładu: budynek stacji pomp i kotłowni parowej, budynek stacji filtrów – odżelazacza oraz budynek mieszkalny).

Równolegle Magistrat przystąpił do negocjowania pożyczki w wysokości 0,5 mln marek na inwestycję.

W połowie sierpnia 1899 r. rozpoczęły się wykopy pod fundamenty wieży ciśnień przy ob. ul. J. Poniatowskiego, a jesienią ruszyły roboty murarskie przy budynkach na terenie ujęcia wody przy przejeździe kolejowym do Zaborowa. W grudniu budynek stacji pomp z kotłownią parową był już pod dachem i przystąpiono do wewnętrznych prac wykończeniowych. Na wiosnę 1900 r. rozpoczęły się z kolei prace sieciowe na terenie miasta, sfinalizowane ostatecznie w sierpniu, a następnie podjęto pośpiesznie przyłączanie budynków do sieci wodociągowej.

Wnętrze wieży ciśnień z widocznymi schodami kręconymi, 2007 r.

ZE ZBIORÓW MPWIK SP. Z O.O. W LESZNIE

Budynek stacji pomp i kotłowni parowej miejskiego wodociągu w okresie międzywojennym

ZE ZBIORÓW MPWIK SP. Z O.O. W LESZNIE

Obiekty leszczyńskich wodociągów tuż po budowie: budynek mieszkalny maszynisty i palacza, stacja filtrów, stacja pomp i kotłownia parowa oraz wieża wodna (ok. 1905 r.)

ZE ZBIORÓW MARCINA BŁASZKOWSKIEGO

Do końca sierpnia 1900 r. wszystkie budowle zakładu, łącznie z wieżą wodną, były już w pełni ukończone i uruchomiono próbnie pierwszy raz parowe agregaty pompowe z kotłami parowymi. W dniu 28 września leszczyńscy samorządowcy dokonali oficjalnego odbioru silników parowych z pompami oraz kotłów parowych dostarczonych przez firmę z Inowrocławia.

W dniu 15 października 1900 r. maszyny parowe w stacji pomp na ujęciu wody poszły w ruch i do miasta rozpoczęto tłoczyć krystalicznie czystą wodę. Z tym dniem nastąpiło oficjalne uruchomienie miejskiego wodociągu, a leszczynianie otrzymali wreszcie czystą i zdrową wodę w nieograniczonej ilości.

Infrastruktura wodociągowa

Leszczyński system wodociągowy składał się z kilku głównych elementów, a mianowicie: ujęcia wody z zespołem zabudowań wodociągowych, wieży ciśnień oraz sieci wodociągowej z hydrantami przeciwpożarowymi i przyłączami.

Ujęcie wody stanowiły dwie studnie odwiercone na terenie brzozowego zagajnika, czyli ob. SUW Zaborowo. Z nich woda ssana była przez pompy wody surowej i prze-

tłaczana do budynku stacji uzdatniania wody (odżelaziacza), w którym nad wysokim ceglanyim złożem była rozdeszczana. Ociekając po ceglach ulegała utlenianiu i dzięki temu wywiązywał się tlenek żelaza. Ten ostatni osadzał się na dwóch powolnych filtrach piaskowo-żwirowych, przez które woda przesiąkała i była pozbawiana ostatecznie szkodliwego żelaza. Następnie gromadziła się w podziemnym zbiorniku wody czystej przy odżelaziaczu

Zakład wodociągowy w Zaborowie – ujęcie wody wraz budynkami, ok. 1920 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

i stąd ssali ją pompy tłokowe wody czystej, przetwarzając zarazem do sieci miejskiej. Jej nadmiar gromadził się w zbiorniku wieżowym przy ob. ul. J. Poniatowskiego.

Do napędu pomp zainstalowano dwa silniki parowe tłokowe, z których każdy wprawiał w ruch jedną pompę wody surowej i jedną pompę wody czystej. Przy 60 obr/min silnika parowego, każda z pomp tłoczyła ok. 90–100 m³ wody w ciągu godziny. Pary dla maszyn dostarczały dwa kotły walczakowe wytwarzające parę o ciśnieniu 7 atmosfer, za-

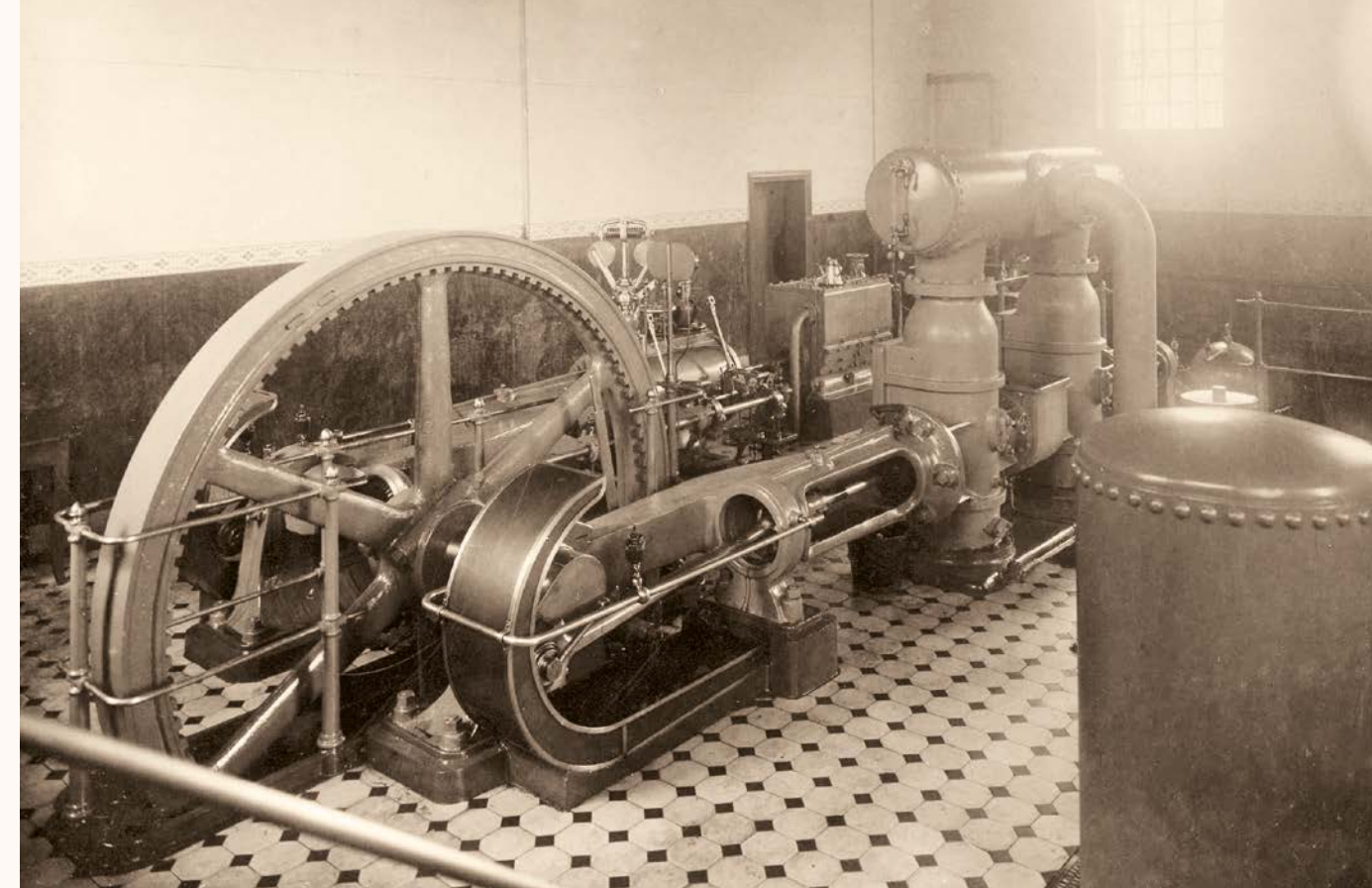
budowane w sąsiedniej hali kotłowni parowej z wysokim kominem przemysłowym.

Oprócz budynku stacji filtrów (na planie koła) oraz budynku stacji pomp z halą kotłowni parowej i kominem, na terenie ujęcia wody zbudowano także piętrowy budynek mieszkalny dla palacza oraz maszynisty wodociągowego, odpowiedzialnych za obsługę ruchu stacji wodociągowej.

Woda tłoczona była do miasta magistralą o średnicy 225 mm i rozprowadzana za pomocą sieci wodociągowej o długości

Parowe agregaty
pompowe w hali stacji
pomp miejskiego
wodociągu w Zaborowie
(lata 20.–30. XX w.)

ZE ZBIORÓW MPWiK
SP. Z O.O. W LESZNIE

ok. 16,4 km. Na całej sieci zamontowano pierwotnie 128 hydrantów przeciwpożarowych.

Nadmiar wody gromadził się w stalowym i nitowanym zbiorniku wieżowym o pojemności 400 m³, posadowionym na wysokości ok. 22,5 m. Całkowita wysokość wieży wodnej, utrzymanej w konwencji architektury z pogranicza neogotyku i neo-romanizmu, sięgała ok. 30,3 m.

Silnik parowy jednego
z zespołów pompowych
miejskiego wodociągu
(okres międzywojenny)

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Działalność wodociągów w latach 1900–1945

Uruchomiony 15 października 1900 r. zakład wodociagowy, bazujący na ujęciu wody w brzezynie przy przejeździe kolejowym do Zaborowa, pracuje nieprzerwanie aż do dziś, dostarczając mieszkańcom czystej i zdrowej wody. Tak też było i do końca zaborów, a później w okresie międzywojennym oraz czasach okupacji hitlerowskiej.

Pierwsze lata działalności zakładu cechowały się szybkim wzrostem produkcji, która w 1901 r. wyniosła niemal 216 000 m³, ale w 1905 r. już ok. 370 000 m³ wody. W 1911 r., kiedy – z uwagi na upalne lato i długotrwałą

Wodoszczelna pokrywa żeliwna studni artezyjskiej odwierconej przy wieży ciśnień w latach II wojny światowej (2007 r.).

FOT. MIRON URBANIAK

Budynek kottowni parowej i stacji pomp na ujęciu „Zaborowo”, ok. 1925 r.

ZE ZBIORÓW MPWIK SP. Z O.O. W LESZNIE

Miejskie kąpielisko – „Kąpielka” w Zaborowie w czasie okupacji hitlerowskiej

ZE ZBIORÓW MUZEUM OKRĘGOWEGO W LESZNIE

suszę – w wielu miastach trzeba było wprowadzać ograniczenia w poborze wody, w Lesznie takiej potrzeby nie odnotowano, choć ze studni ujęcia pobrano wówczas aż 582 000 m³ wody. W 1912 r. pobór był jeszcze większy i sięgnął nawet 605 000 m³. Równocześnie rozbudowywano sieć wodociagową i rosła liczba przyłączy wodociagowych. W pierwszym roku eksploatacji zakładu, czyli 1901 r., długość sieci wynosiła ok. 16,4 km, a liczba przyłączy 635, lecz w 1911 r. było to już odpowiednio 20,2 km i 945.

Od 1920 r. administrację wodociągów prowadził polski samorząd, a zakład funkcjonował w ramach przedsiębiorstwa Miejskie Zakłady Światła, Siły i Wody, skupiającego gazownię, elektrownię i wodociągi. Polacy w dalszym ciągu rozbudowywali sieć wodociagową, która do 1937 r. sięgnęła już ok. 26 km, a liczba przyłączy 1004. W mieście zainstalowane były 204 hydranty, zaś średnia roczna produkcja wody w latach 30. XX w. oscylowała wokół 520 000 m³.

W latach 1930–1931 r. władze Leszna wybudowały na tyłach zakładu wodociągowego murowane kąpielisko o powierzchni ok. 1500 m² wraz z 12 kabinami przebieralni, zwane przez leszczynian powszechnie „Kąpielką”.

Lata okupacji cechowały się wzrostem zapotrzebowania na wodę i dalszym rozwojem sieci oraz przyłączy. W 1940 r. produkcja

wody wyniosła 599 000 m³, a w celu wprowadzenia alternatywnego zasilania wodociągu w wodę, w kolejnych latach wojny Niemcy odwiercili studnię artezyjską o wydajności 60 m³/h przy wieży ciśnień. Walki o Leszno w zimie 1945 r. doprowadziły do niewielkich uszkodzeń budynków SUW Zaborowo, dzięki czemu ruch zakładu nie został wstrzymany.

Usuwanie ścieków w Lesznie przed budową centralnej kanalizacji

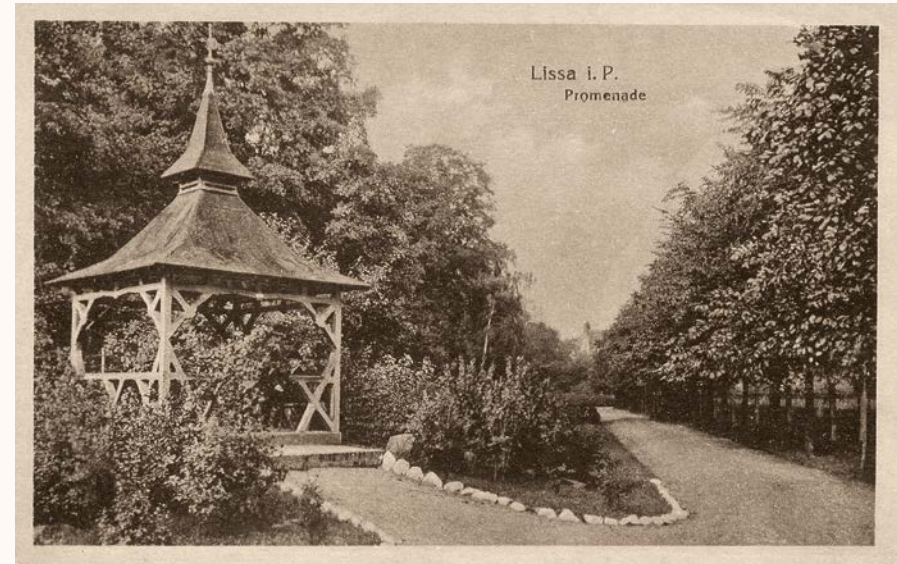
Widok aranżacji Promenady Wschodniej w biegu ob. ul. J. Dąbrowskiego (ok. 1910 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Aż do XIX w., kiedy nastąpiła wyraźna poprawa warunków sanitarnych, zagadnienie usuwania ścieków socjalno-bytowych w mieście nie stanowiło ważnego problemu dla władz komunalnych. Większość nieczystości usuwano powszechnie do otaczającej miasto fosy, co czyniło ją *de facto* cuchnącym rowem ściekowym.

Dopiero w XIX w. władze pruskie zaczęły kłaść odpowiedni nacisk na asenizację, wprowadzając nakaz budowy na posesjach murowanych dołów kloacalnych, z których fekalia były wywożone na pola poza miasto. Na Rynku i w ciągach brukowanych sukcesywnie ulic budowano jednocześnie rynsztoki ściekowe, do których nie wolno było wylewać ścieków sanitarnych, a jedynie gospodarcze.

Od 1875 r. władze samorządowe podjęły akcję sukcesywnej likwidacji otaczającej ziemne wały fosy, w miejscu której budowano najpierw murowany kolektor ściekowy, a następnie teren plantowano i tworzone dekoracyjną aranżację zieleni w postaci pro-

Sprawozdanie dot. miejskich wodociągów w Lesznie za 1926 r.

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

33

- 33 -

Ogólna ilość mieszkań ustawionych z konsumentów, względnie nowych naprzemysłowych znajdujących się w magazynie wynosiła w I. kwartale 1927 r. 1.570 sztuk. W kwartale sprawozdawczym zakupiono 90 sztuk nowych mieszkań, wyczerpane 110 sztuk, tak że ogólna ilość mieszkań wynosiła 200 sztuk.

Oświetlenie ulic w I. kwartale 1927 r. przedstawiało się następująco: 4 lampy elektryczne 200 wat, 1 lampa elektryczna elektryczna 100 wat, 4 lampy elektryczne 75 wat, reszta 34

Niektóre powoje budżetowe zostały przekształcone w powoje przesuwane na:

1. Kosztowności ulicy i kładów, o 1.522,89 zł. i tego na koszt do maszyn parowych umieszczone w obiekcie budowane będą w porcie letniej roku budżetowego poddać na nowy.

2. Na ubezpieczenia od ognia: o 65,87 zł. posiewek szt. jest już na półroczu 1927.

3. Na węgiel: o 5.183,44 zł. Przetworzenie zastąpiło w budowie przy portu siłownię elektryczną, która będzie przeka o 17,4 w okresie do I. kwartału 1928. Dochód z powoda mieszkanego zapotrzebowania przy o 21.907.

4. Na artykuły biurowe: o 833,85 zł., z powodu zakupu malarzy, rachunkowych i innych artykułów biurowych.

5. Na podatków o 36,22 zł., posiewek trzeba było zapłacić przy o 17,4 w okresie do I. kwartału 1928. Dochód z powoda mieszkanego zapotrzebowania przy o 21.907.

Wartość budowni miało być dochodem za przy o 1. 55.750,-- zł. Kosztowności dochód wynosił 77.603,18 zł., więcej niżsił przewidziano w budżecie.

B. Wodociąg miejski.

Rok 1926. Ogólnie. Spotrzebowało wody w roku było mniejsze niż w roku ubiegłym. W latach ostatnich dane na

główną i dobę: rok: ilość mieszk. oddane m³

1924 16.159 519,45

1925 17.159 513,44

1926 17.629 491,70

/stan 1.1.26./

W roku sprawozdawczym przeprowadzono większe inwestycje ciągach. Ponieważ stary kolektor parowy był zużyty, i pr nowy kolektor okazał się zużyty, w ostatnim, mało używ 1056 fabryki Cegielski z roku 1897, o pow.ogr. 80 m², na sumę 6.000,- zł. /nowy kosztował około 25.000,- zł.

- 34 -

Kolektor budowany na pow.ogr. 80 m², stary miał tylko 30 m² stanowił ograniczenie możliwości rdnienia przy opadzie, ponieważ przy tym chłód najgłębszej i gorzej opadł woda. Ogólny koszt, w tym: rozebranie starego kotła, oświetlenie nowego, rozebranie, i kłosa i umieszczenie drugiego kotła oraz wszelkich połączeń przewożących 21.511,88 zł.

Na ulicy Prochowej zalecono nowy rurciąg, tak, że połączenie z ul. Jagiellońską od ul. Król. Józefi połączone do fabryki "Kasida" przewodem diag. 10 metrów o średnicy 80 mm, i połączone nowe przewody wodne 50 mtr. diag. o średnicy 80 mm, do ul. Krasnowolskiej do do reszlności Dr. Polewskiego.

Wyniki produkcji. W roku sprawozdawczym wyprodukowano: 491 w roku ubiegłym 511

stanem mniej 20

czyli 4,3 %

W roku sprawozdawczym oddano 491

W roku ubiegłym 511

stanem mniej 20

czyli 4,3 %

Oddano wody podług wodmierny 511

Strata, własne spożycie wodociągów, wodotryski 17

czyli 3,1 %

Dochód za wodę wynosił 56.213,37 zł.

Dochód na dzierżawę wodociągów 2.125,20 zł.

Razem 58.338,57 zł.

Dochód na dzierżawę wodociągów 2.125,20 zł.

Razem 58.338,57 zł.

Zysk brutto w I. kwartale 1927 r. 1.750,--

35

1 m³ wyposażenia wody składa się z 3,6 groszy. 1 m³ oddanej wody podług wodmierny wody, z 1,25 kg. węgla z 5,6 groszy. 1 m³ wyposażenia wody wytężenie odpisów kosztuje 15,6 gr. a 1 m³ oddanej wody wytężenie strukt i własnego spożycia wodociągów, wytężenie odpisów kosztuje 15,60 zł. 1 m³ oddanej wody podług wodmierny wytężenie odpisów kosztuje 26,4 gr. a 1 m³ sprzedanej wody 36 groszy.

Najwięcej oddano w dniu 17 lipca 1926 r. i to 2.260 m³

Najmniej 5 stycznia 1926 r. 980 "

Najwięcej oddano w miesiącu lipca 1926 r. 53.490 "

Najmniej lutym 1926 r. 34.500 "

Przebieganie wyposażenia dzierżawienia przez cały rok 1.348 m³. Na głowę i dobę wyprodukowano 0,074 m³. Na głowę i dobę podług wodmierny wyposażenie 0,0475 m³. Hydrantów było 190 sztuk.

Wody

I. kwartał 1927 r. Ogólnie. Spotrzebowało w I. kwartale 1927 r. było mniej niż w poprzednim kwartale. Na głowę i dobę oddano wody jak następuje:

I. kwartał 1926 r. na 17.629 mieszkańców 112.010 m³ na głowę i dobę 0,074 m³

I. kwartał 1927 r. na 17.624 mieszkańców 113.680 m³ na głowę i dobę 0,066 m³

Na ulicy Białej zalecono nowy rurciąg około 70 mtr. długości, średnicy 80 mm, tak, że połączenie ulicy Rynek z Aleją Krasnowolską.

Wyniki produkcji. W I. kwartale 1927 r. wyprodukowano 113.760 m³

W kwartale ubiegłym 111.700 "

czyli 4,3 %

W kwartale sprawozdawczym oddano 113.680 m³

W kwartale ubiegłym 112.010 "

czyli 4,3 %

W kwartale sprawozdawczym wydobyto 113.760 m³

Oddano wodę podług wodmierny 74.112 "

Strata, własne spożycie wodociągów, wodotryski 39.648 m³

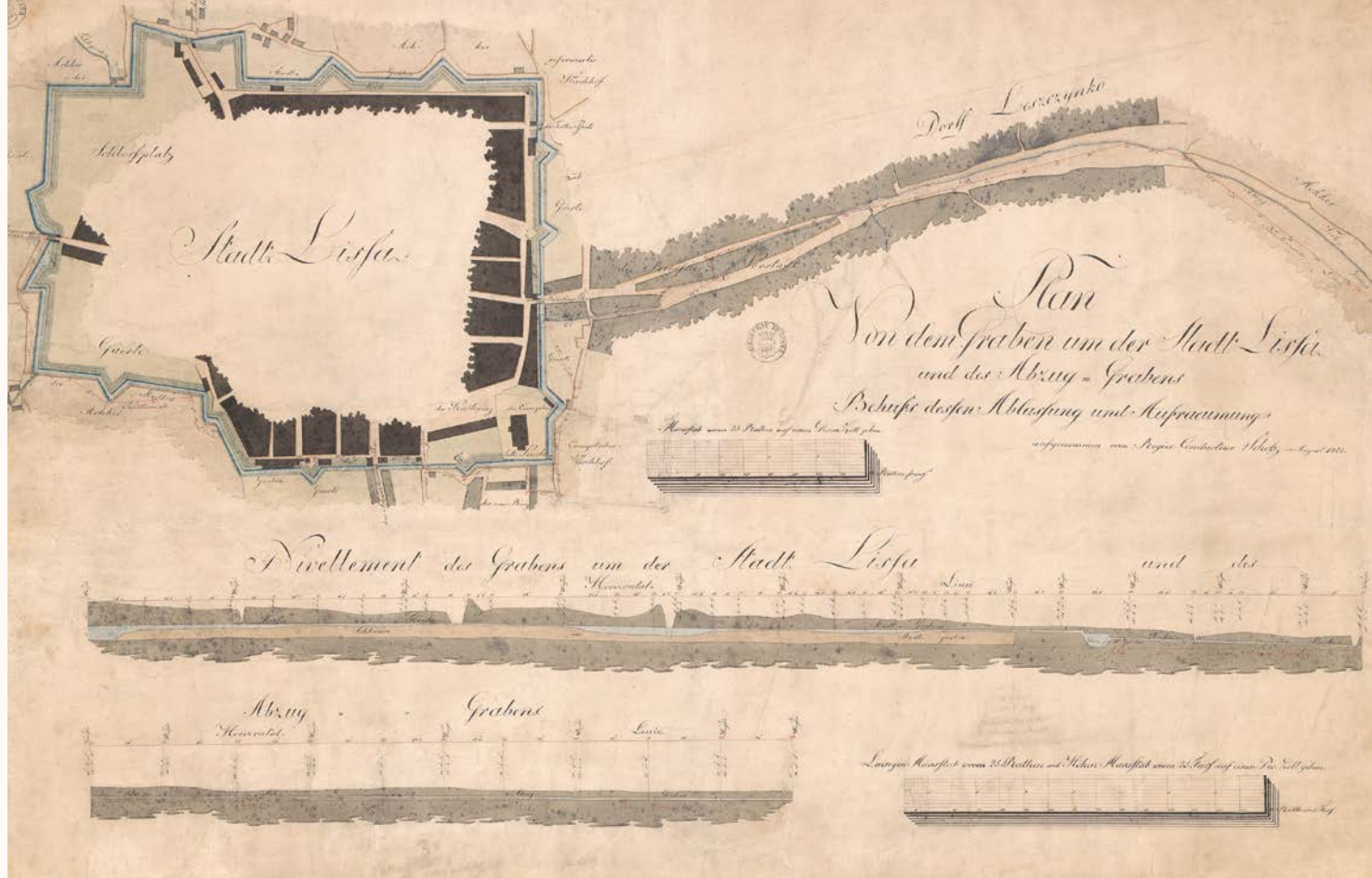
czyli 36,1 %

Dochód za wodę wynosił w tym okresie 20.353,57 zł.

Dochód na dzierżawę wodociągów 1.255,20 "

Razem 21.608,77 zł.

Zysk brutto w I. kwartale 1927 r. 1.750,--

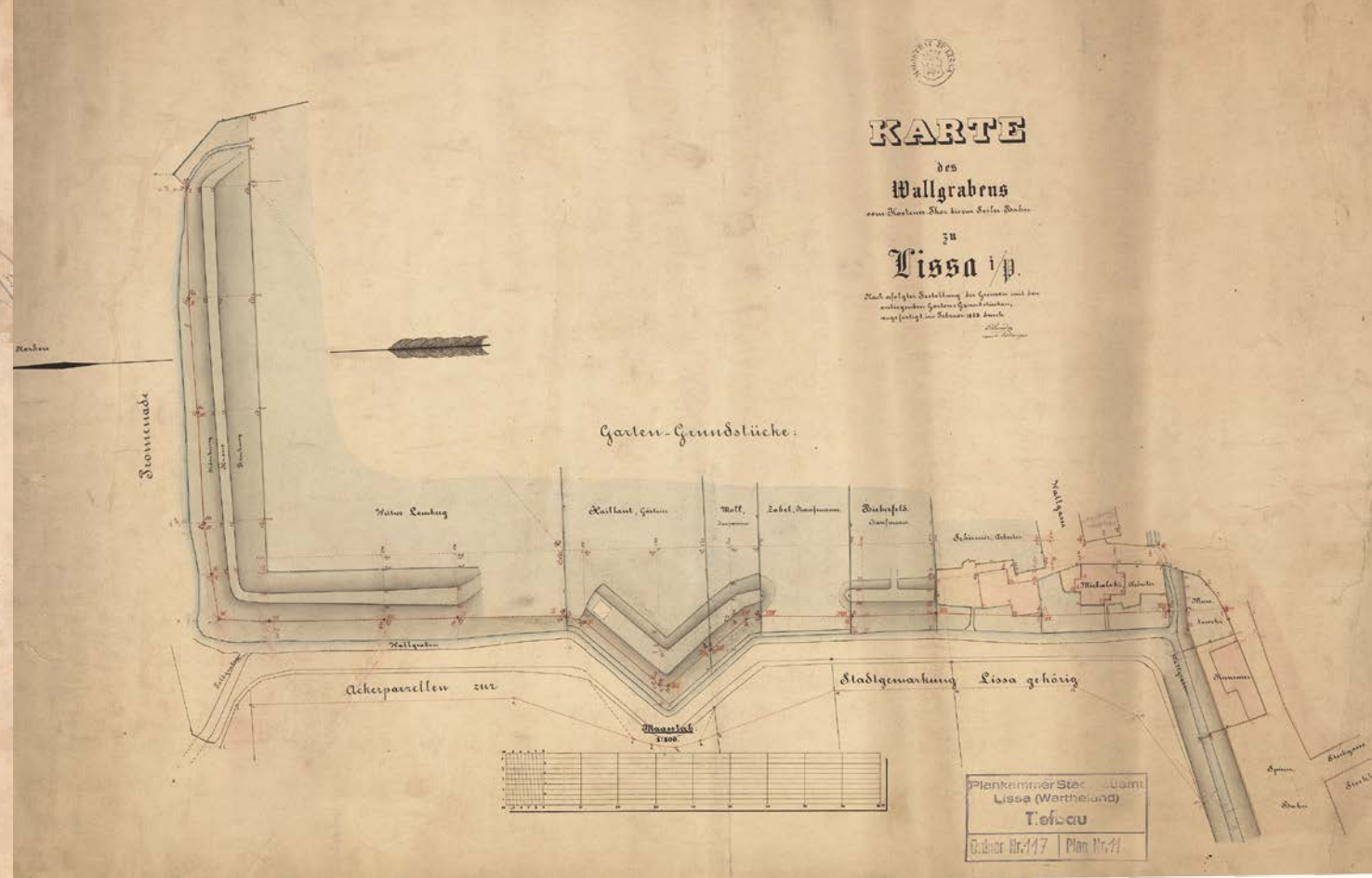

Plan Leszna z 1822 r. z doptywem wody ze źródła Paschla/Wielkanocnego oraz przebiegiem fosa miejskiej i jej ujściem na Leszczynku

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

menady. Pierwszy zlikwidowany w ten sposób odcinek fosa znajdował się w biegu ob. Al. Zygmunta Krasińskiego i ciągnął się od wysokości ob. poczty aż po wlot w ob. ul. Skarbową. W latach 80. i 90. XIX w. skanalizowano fosę dalej na południe – aż po ob. kościół św. Krzyża, a także na północ – w kierunku ob. ul. Wa-

łowej, a następnie – już na przełomie XIX i XX w. – w ciągu ob. ul. Karola Kurpińskiego i J. Poniatowskiego. Koniec XIX w. przyniósł też prace kanalizacyjne na południowej odnodze fosa przebiegającej w ciągu ob. ul. Świętokrzyskiej i pl. J. A. Komeńskiego, aż do ob. ul. J. Dąbrowskiego. W biegu tej ostatniej istniało

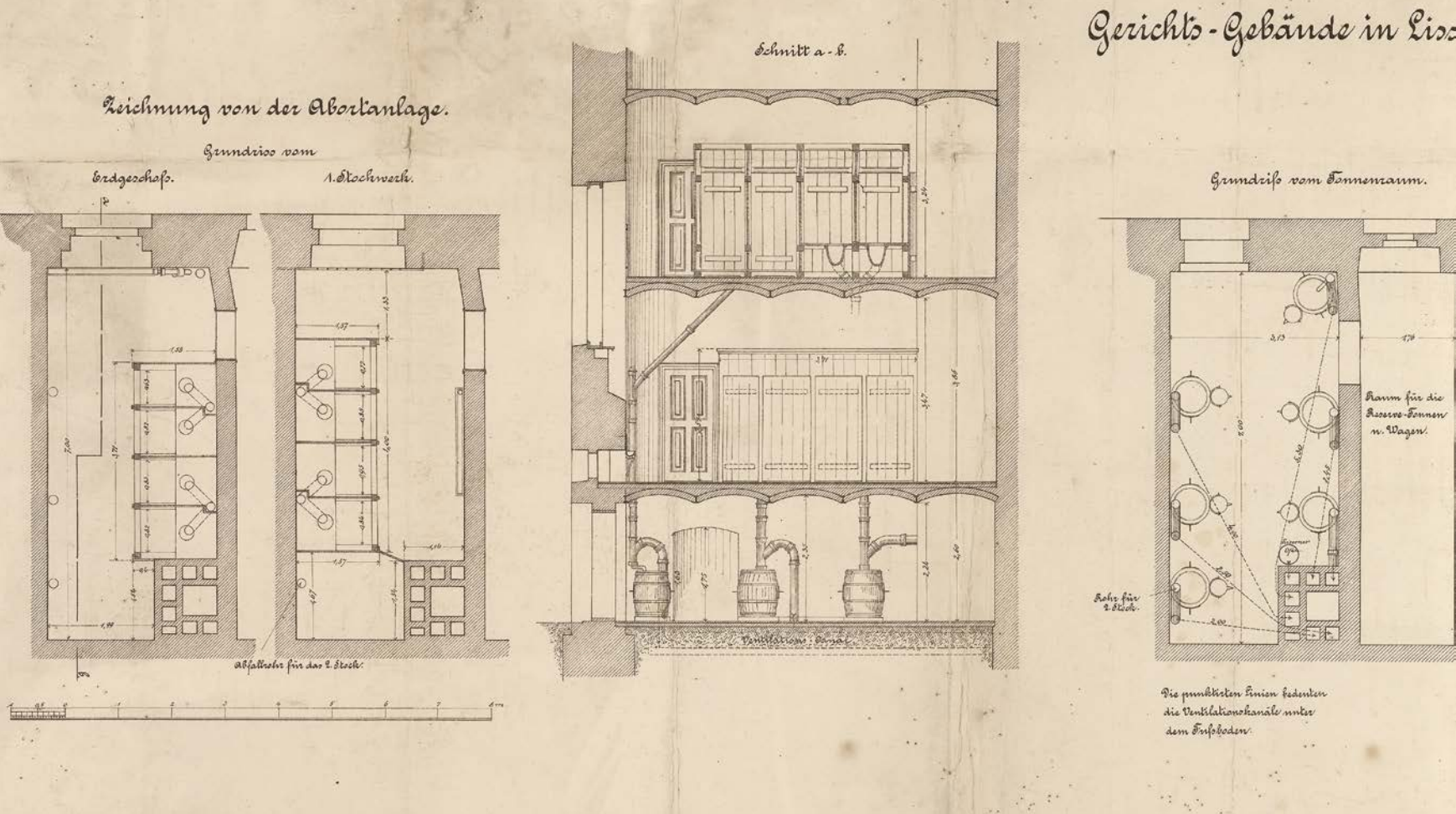

Plan sytuacyjny fragmentu fosa w biegu ob. ul. K. Kurpińskiego i J. Poniatowskiego (1885 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

wschodnie ramię fosa, sięgające na północy aż po dominium Antoniny. Prace na tym odcinku realizowano aż do 1906 r., kiedy całość rowu na ob. ul. J. Dąbrowskiego została skanalizowana i zasypana, a na miejscu cuchnącego przekopu powstała jedna z najpiękniejszych aranżacji promenadowych w mieście – Promenada Wschodnia (Ostpromenade).

Od końca XIX w. kanalizowano też stopniowo rów wyprowadzający ścieki z miasta, przebiegający w ob. ul. Leszczyńskich, Starozamkowej i Lipowej. Równocześnie bogatsi właściciele budowali na swych posesjach różnego typu osadniki ściekowe. Pozostali w dalszym ciągu wykorzystywali murowane doły kloaczne, a przy Sądzie

Ubikacje z beczkowym systemem gromadzenia ekskrementów na tyłach gmachu Sądu Krajowego (dawnego pałacu Sutkowskich) z 1887 r.

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Krajowym w pałacu Sułkowskich, w ustępach zastosowano tzw. system beczkowy, w którym ekskrementy gromadzone były w drewnianych beczkach, a ich zawartość odsprzedawano rolnikom jako naturalny

nawóz. Uruchomienie wodociągu w 1900 r. doprowadziło do gwałtownego wzrostu ilości ścieków i przyspieszyło prace nad projektem kanalizacji dla Leszna.

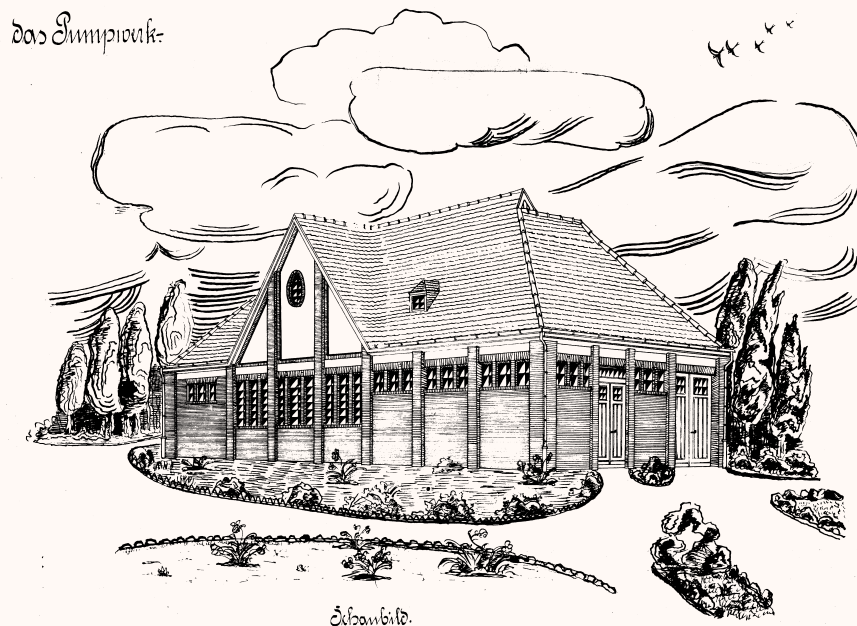
Projekty centralnej kanalizacji dla miasta

Bauzeichnung —
für das Pumpwerk.

Rosnąca gwałtownie po 1900 r. ilość ścieków sanitarno-bytowych, wynikająca w dużej mierze z upowszechnienia klozetów spłukiwanych wodą, zmobilizowała samorząd do działania. W efekcie, już w końcu 1903 r., Magistrat nawiązał współpracę z inż. Makssem Knauffem z berlińskiej firmy Budownictwo Podziemne Sp. z o.o. (Tiefbau G.m.b.H.).

W latach 1904–1905 Knauff kilkakrotnie gościł w Lesznie, propagując początkowo budowę kanalizacji w systemie rozdzielczym, czyli wykorzystującej dwa niezależne układy sieci kanałów: osobny dla ścieków sanitarno-bytowych oraz osobny dla ścieków atmosferycznych. Nieczystości sanitarno-bytowe miały być poddane oczyszczeniu mechanicznemu i biologicznemu, zaś wody atmosferyczne planowano wyprowadzać najkrótszą drogą do Rowu Henrykowskiego, a dalej przez Barycz do Odry.

W 1906 r. samorząd zlecił Knauffowi opracowanie projektu kanalizacji, a lokalnemu inżynierowi rolnictwa Eugenowi Kalinkemu – przygotowanie projektu pól irygacyjnych na gruntach po wschodniej stronie Zaborowa. Pod koniec 1907 r. gotowy projekt

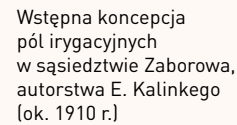

Knauffa i Kalinkego, bazujący jednak na innym systemie kanalizacyjnym, czyli ogólnospławnym (ścieki sanitarno-bytowe i atmosferyczne odprowadzane wspólną siecią kanałów), został przedłożony do sprawdzenia w Berlinie. Opinia była pozytywna, ale ostatecznej akceptacji dokonywały władze rejencji w Poznaniu. Te dopatrzyły się różnorakich nieścisłości tech-

Wizja architektoniczna oczyszczalni ścieków ze stacją pomp (1913 r.)

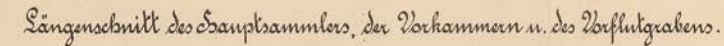
ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Tymczasem, równolegle do opracowywania projektu kanalizacji, w latach 1910

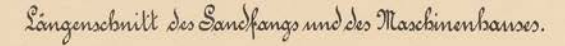

www.umich.edu

Grundriss des Maschinenhauses und Aufsicht der Regenteiche.

[illegible]

Gegen Norden gehen.

Entworfen und ausgeführt
Siss i. F. in den Jahren 1815 und 1818.
Der Baumeist. Der Bauingenieur.
Bismuth Witzmann.

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Regenwasserkanal der Wörthstrasse.

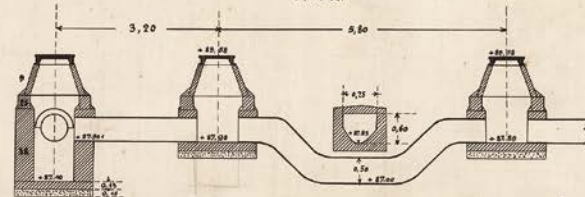
Längenschnitt.

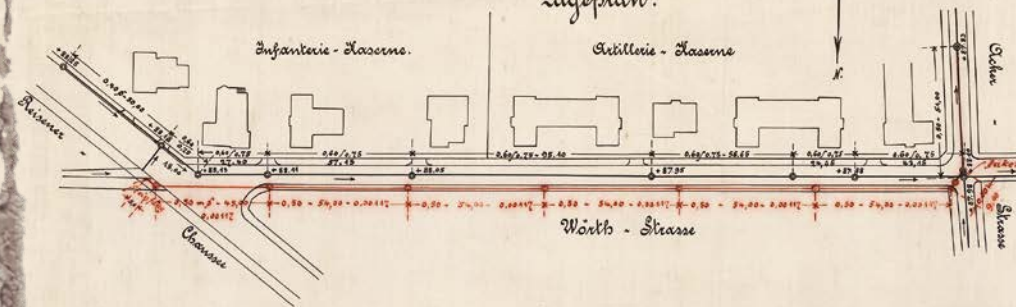
Seehöhe 80,00 m über N.N.

Druckanlage Ecke Wörth- und Ackerstrasse.

M. 1:50.

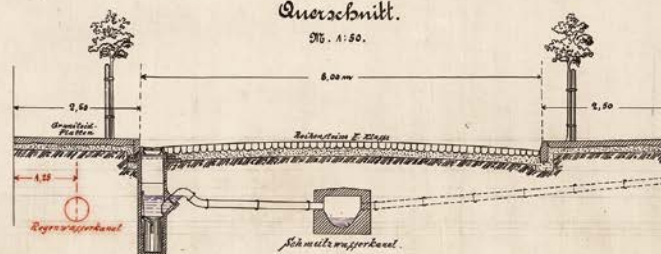

Lageplan.

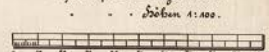

Querschnitt.

M. 1:50.

Kapitel für die Länge 1:1000.

Planckemmer-Stadtbauamt
Lissa (Wartheland)
Tiefbau

Aufgestellt
Lissa i. P., den 17. März 1916.
Das Stadtbauamt.
Müller
Stadtkrat.

Przekrój podłużny
i poprzeczny
ob. ul. Racławickiej
z kanałem deszczowym
w osi jezdni (1916 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM
PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Budowa centralnej kanalizacji ogólnospławnej

Poprawiony i dostosowany do planowego rozwoju przestrzennego Leszna stał się ostatecznie punktem wyjścia do robót kanalizacyjnych w mieście. W latach 1910–1911 samorząd podpisał umowy przedwstępne kupna-sprzedaży z właścicielami gruntów przyszłych pól irygacyjnych przy torach kolei Wrocław – Poznań, a w lutym 1912 r. radni zatwierdzili pożyczkę w kwocie jednego miliona marek na budowę sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków ze stacją pomp oraz pól irygacyjnych.

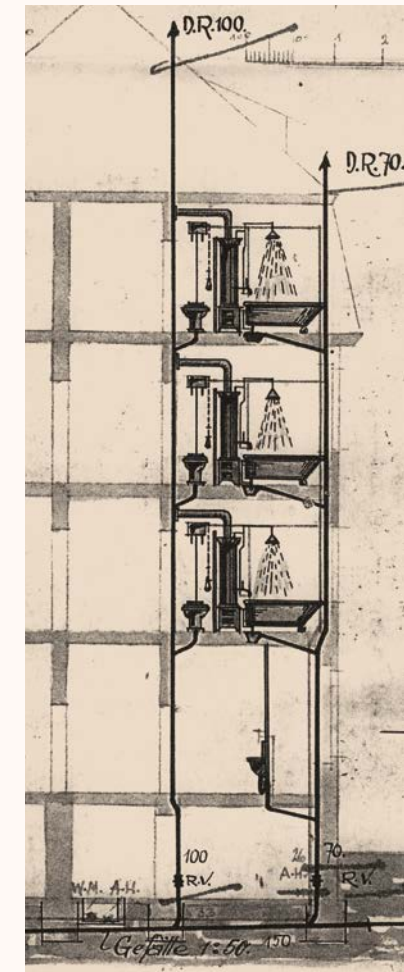
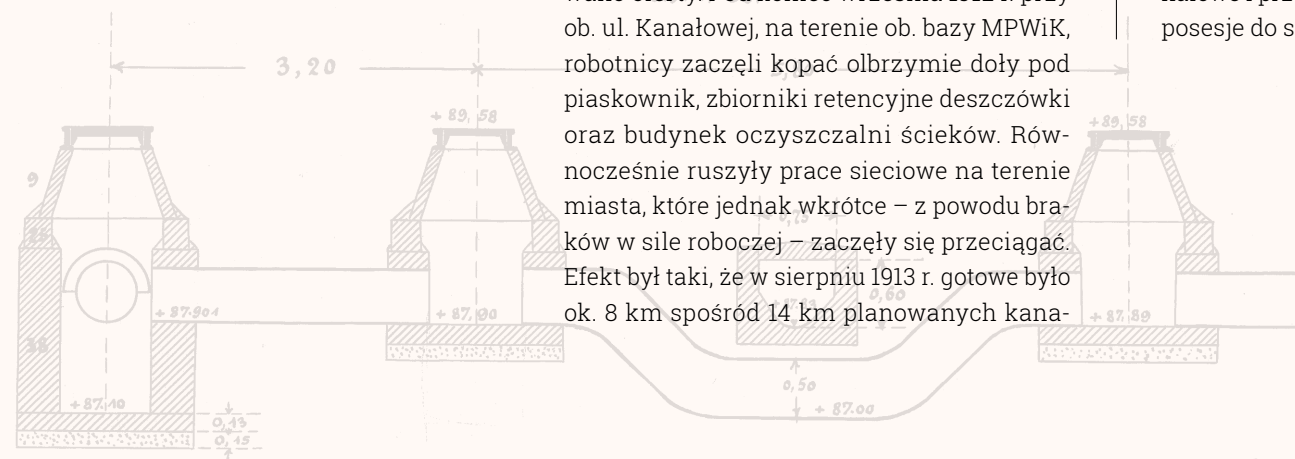
Wkrótce potem samorząd rozpiął szereg przetargów na roboty kanalizacyjne i budowlane, a w sierpniu odpięto ofertę. Pod koniec września 1912 r. przy ob. ul. Kanałowej, na terenie ob. bazy MPWiK, robotnicy zaczęli kopać olbrzymie doły pod piaskownik, zbiorniki retencyjne deszczówki oraz budynek oczyszczalni ścieków. Równocześnie ruszyły prace sieciowe na terenie miasta, które jednak wkrótce – z powodu braków w sile roboczej – zaczęły się przeciągać. Efekt był taki, że w sierpniu 1913 r. gotowe było ok. 8 km spośród 14 km planowanych kana-

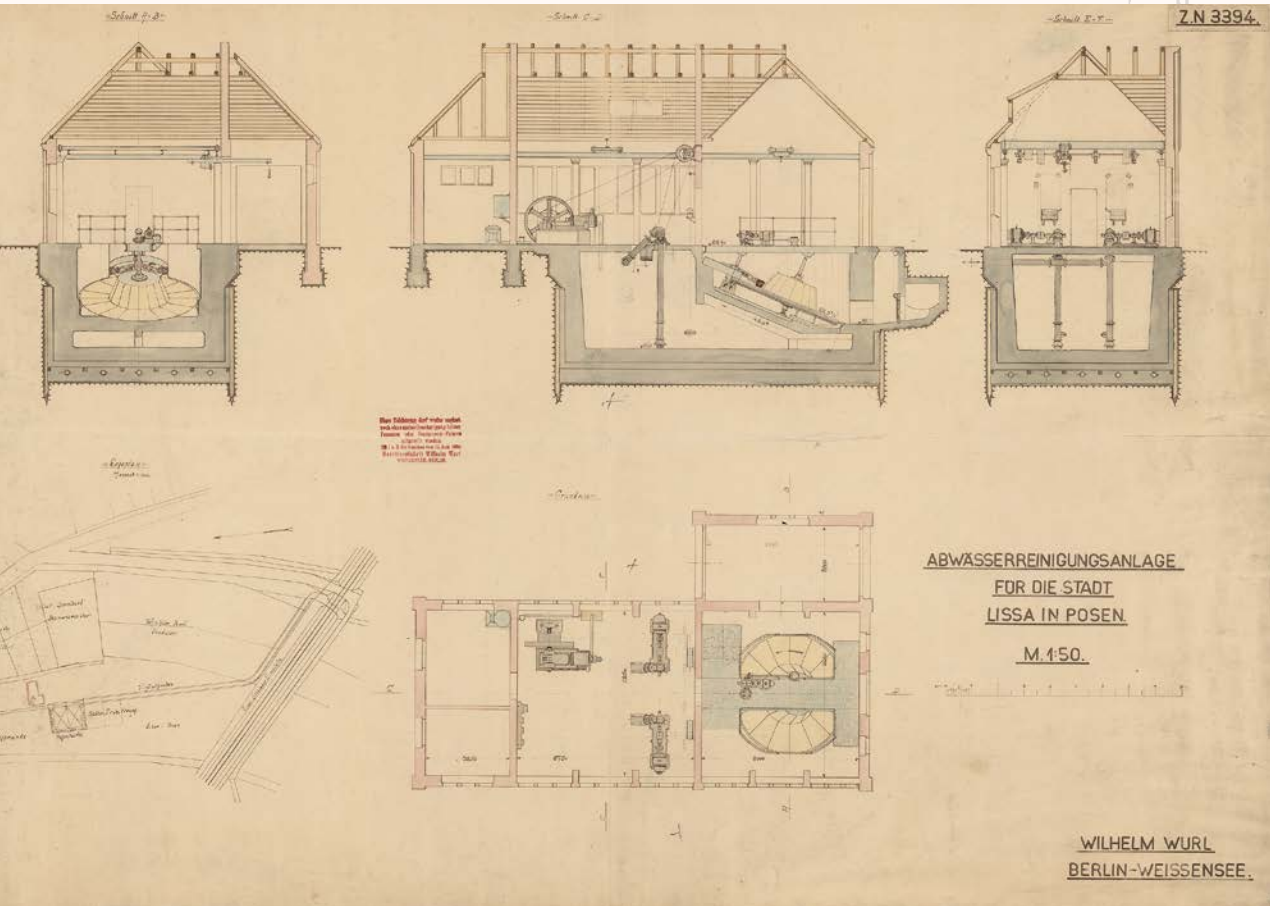
łów, aczkolwiek wykonane były w większości duże i pracochłonne kolektory, a dalsze odcinki były w budowie.

Nadzorujący przebieg prac kanalizacyjnych w Lesznie radca magistracki H. Ramspeck doprowadził we wrześniu 1913 r. do ukończenia robót na terenie oczyszczalni mechanicznej przy ob. ul. Kanałowej, dzięki czemu można było rozpocząć montaż elektrycznych pomp ściekowych oraz mechanicznej tarczy separacyjnej z Berlina. Z końcem roku gotowe do przyjęcia ścieków były też pola irygacyjne wraz z rowem zbierającym przefiltrowane wody ściekowe, a zatem prowadzono już jedynie dalsze prace kanałowe i przyłączano sukcesywnie kolejne posesje do sieci.

Schemat łazienek z ubikacjami
w kamienicy przy
ob. ul. B. Chrobrego (1914 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM
PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Projekt wyposażenia maszynowego oczyszczalni ścieków ze stacją pomp firmy W. Wurla – widoczna nowatorska tarcza separacyjna do mechanicznego oczyszczania ścieków (1912 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Infrastruktura kanalizacyjna

Powstały system kanalizacyjny składał się z kilku najważniejszych elementów, czyli sieci kanałów ogólnospławnych, mechanicznej oczyszczalni ścieków ze stacją pomp przy ob. ul. Kanałowej oraz oczyszczalni

biologicznej w postaci pól irygacyjnych wraz z podziemnym rurociągiem odprowadzającym oczyszczone wody ściekowe do Rowu Polskiego.

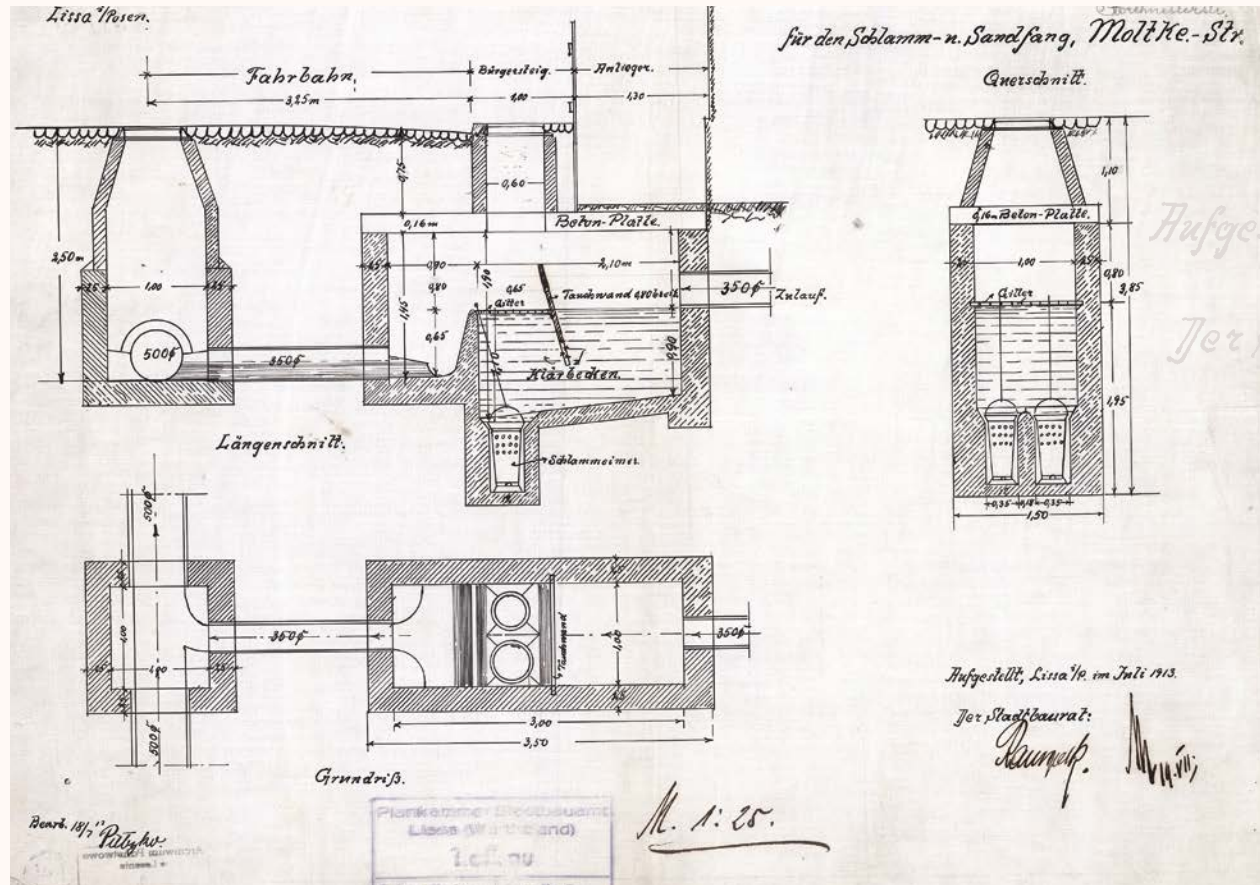

Widok piaskownika, zbiorników retencyjnych oraz oczyszczalni ścieków ze stacją pomp (ok. 1925 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

W dniu 4 listopada 1913 r. doszło do próbnego rozruchu mechanicznej oczyszczalni ścieków, a następnego dnia zaczęto przepompowywać regularnie pierwsze nieczystości na pola irygacyjne. W tym czasie do wykonania pozostało wprawdzie jeszcze wiele przyłączy kanalizacyjnych, których koszty ponosili właściciele posesji, ale jednocześnie samorząd wyczerpał już środki z milionowego

kredytu z początku 1912 r. W związku z tym konieczna okazała się też rezygnacja ze skanalizowania kilku ulic. Ukończona w pełni w 1914 r. inwestycja pochłonęła łącznie 1,1 mln marek, przy czym do wybuchu I wojny światowej nie udało się włączyć do sieci bardzo wielu posesji, a proces ten kontynuowany był w kolejnych dekadach.

Ściek kanalizacyjny tworzył pierścieniowy kolektor (w biegu dawnej fosy miejskiej) o zróżnicowanej konstrukcji, gdyż pochodzący w dużej mierze jeszcze z XIX w. Ponadto w trakcie robót kanalizacyjnych położono rury kamionkowe, cementowe (także o przekroju jajowatym) i wykonano duże kanały z betonu

sprężonego. W sumie H. Ramspeck przewidział położenie ok. 15 km sieci kanałowej, która wraz z istniejącymi kanałami (o długości ok. 4 km) miała osiągnąć ok. 20 km.

Były kolektorem z betonu sprężonego w biegu ob. ul. Lipowej na teren oczyszczalni

Projekt techniczny
podziemnego
piaskownika w sieci
kanalizacyjnej w obrębie
ob. ul. Niepodległości
(1913 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM
PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

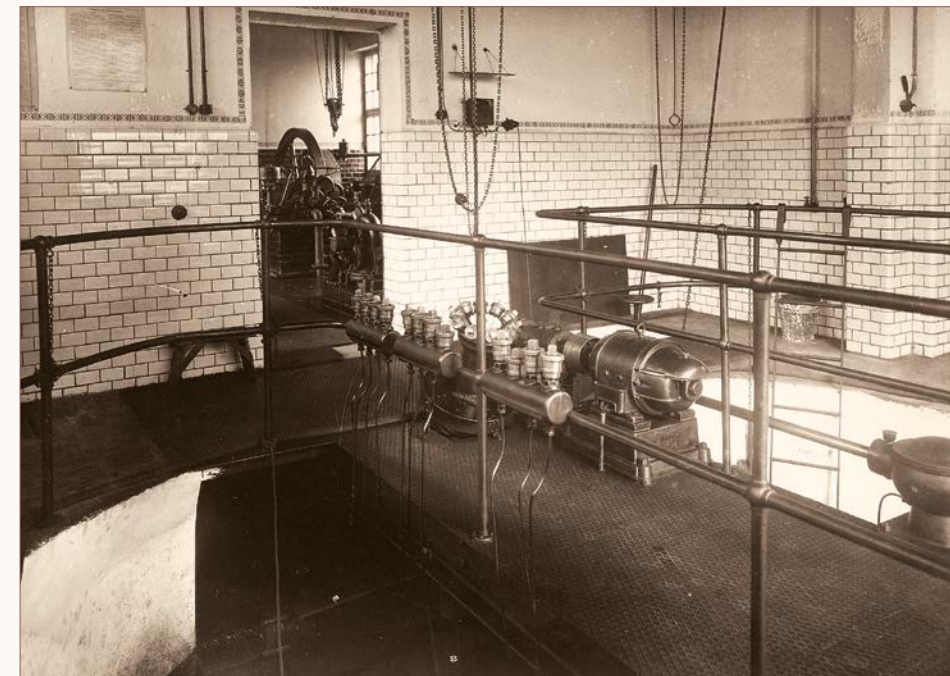
ściekowej przy ob. ul. Kanałowej. Tam trafiały do głębokiego żelbetowego piaskownika, w którym osadzał się m.in. piasek i cięższe zawiesiny. Z niego mogły być – w razie dużych opadów atmosferycznych – odprowadzone wybetonowanym korytem przelewu burzowego bezpośrednio do Rowu Henrykowskiego albo zostać skoncentrowane w dwóch murowanych basenach retencyjnych przed oczyszczalnią ścieków. Z tych ostatnich przechodziły przez mechaniczną tarczę separacyjną patentu Wilhelma Wurła z Berlina, jedną z ledwie kilku tego typu w Wielkopolsce, i gromadziły się w komorze ściekowej pod budynkiem. Z komory ścieki były ssane przez elektryczne pompy ściekowe (w razie braku energii elektrycznej z rezerwowym napędem gazowym) i przetłaczane rurociągiem tłocznym o długości ok. 1,7 km na pola irygacyjne pod Zaborowem, po wschodniej stronie torów linii Wrocław – Poznań.

Obszar pól irygacyjnych obejmował ok. 36 ha wydrenowanych uprzednio gruntów, na których nieczystości rozprwadzano metodą zalewowo-stokową z dużego, centralnego osadnika. Ścieki po przefiltrowaniu w gruncie spływały do głębokiego rowu w centrum pól i były wyprowadzane podziemnym rurociągiem pod torami do Rowu Polskiego.

Na nawadnianych kwaterach pól irygacyjnych prowadzono uprawę różnego typu warzyw, dzięki czemu miasto zyskiwało dodatkowe środki finansowe z dzierżawy pól irygacyjnych okolicznym rolnikom z Zaborowa i Leszna.

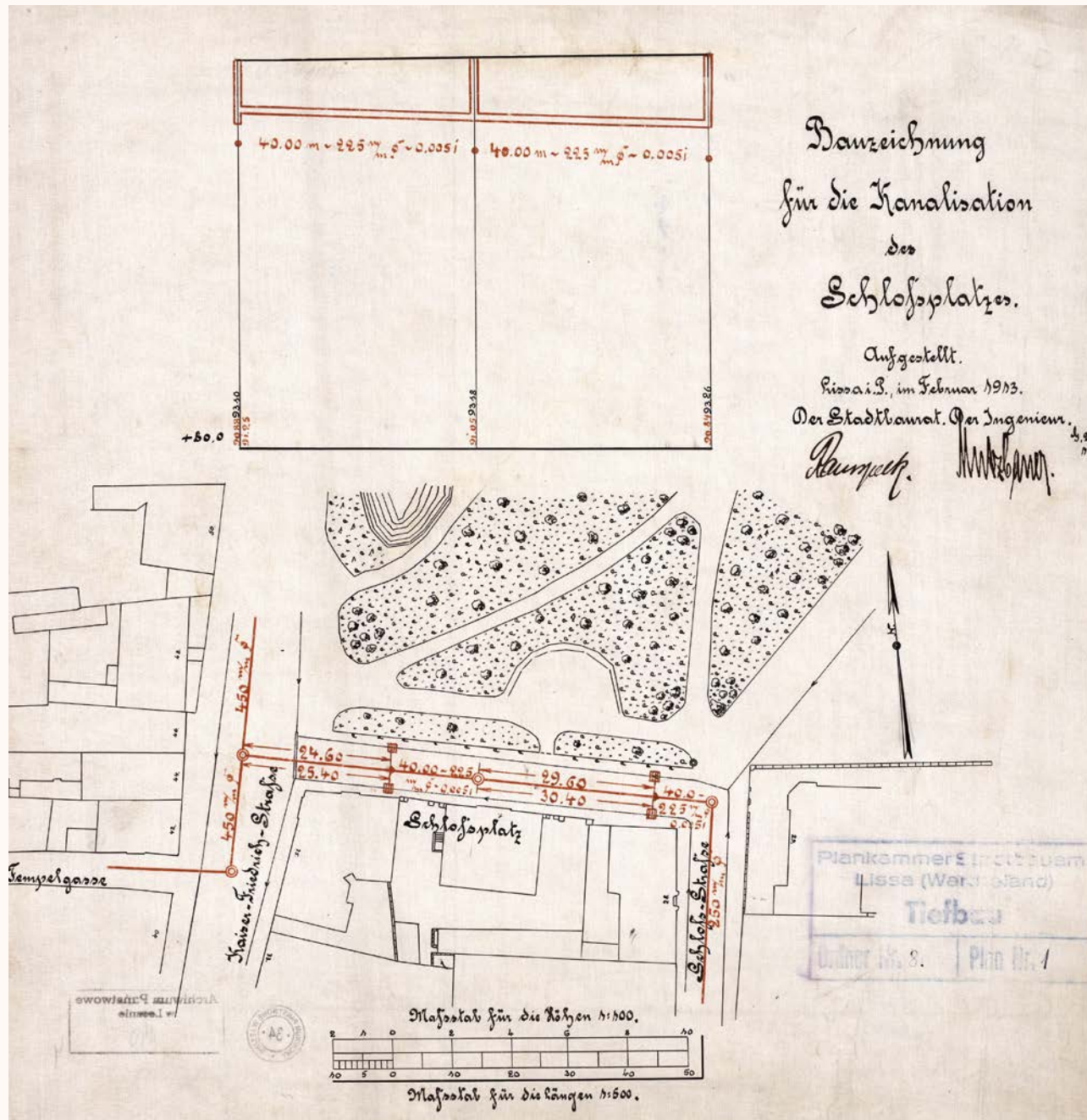
Wnętrze hali tarczy separacyjnej z urządzeniem, w głębi widoczny silnik gazowy napędu rezerwowego pomp w hali stacji pomp (ok. 1925 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

Układ sieci
kanalizacyjnej
w obrębie ob. pl.
T. Kościuszki (1913 r.)

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM
PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

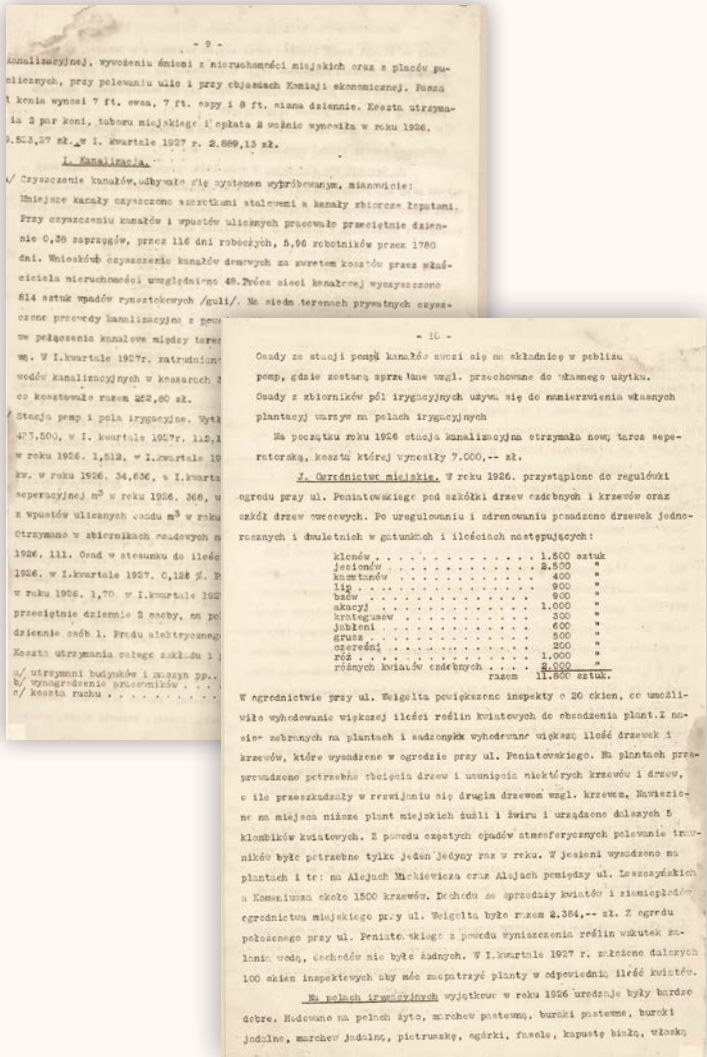
Funkcjonowanie kanalizacji w latach 1913–1945

Początek eksploatacji kanalizacji w Lesznie nastąpił w pierwszych dniach listopada 1913 r., a zatem na krótko przed wybuchem I wojny światowej. Niemniej jednak do sieci wpięta wówczas była tylko część po-

sesji w mieście, a wielu właścicieli nie zdążyło wykonać przyłączy kanalizacyjnych do wybuchu I wojny światowej. W konsekwencji proces ten przeciągnął się na okres międzywojenny, kiedy władze w mieście sprawował już polski

Budynek oczyszczalni
ścieków ze stacją
pomp w 2007 r.
FOT. MIRON URBANIAK

Sprawozdanie dotyczące miejskiej kanalizacji z 1926 r.

ZE ZBIORÓW ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W LESZNIE

samorząd. Do wybuchu I wojny światowej nie udało się też zaopatrzyć w kanały niektórych, położonych na obrzeżach Leszna ulic, jak choćby ob. ul. Prochownia czy J. Matejki, skanalizowanych dopiero w połowie lat 20. XX w.

W trakcie budowy centralnej kanalizacji, w latach 1912–1914, na terenie oczyszczalni ścieków przy ob. ul. Kanałowej powstała tylko mechaniczna oczyszczalnia ścieków ze stacją pomp oraz budynek mieszkalny maszynisty kanalizacyjnego (ob. lecznica weterynaryjna od strony ul. Kanałowej). W drugiej połowie lat 20. XX w. kompleks ten został istotnie rozbudowany. Najpierw, w 1925 r., od strony ob. ul. Lipowej powstał czterorodzinny budynek mieszkalny dla pracowników miejskiej kanalizacji (ob. ul. Lipowa 76a), wraz z warsztatami i stajnią dla ośmiu koni (ob. przebudowany i zmodernizowany budynek biurowy MPWiK). Z kolei w 1928 r. zrealizowano budynek wozowni, położony na południowy zachód od oczyszczalni ścieków. Rok później, w 1929 r., władze samorządowe dokonały mistrzowskiej, gdyż dziś praktycznie niezauważalnej rozbudowy oczyszczalni ścieków ze stacją pomp. Obiekt rozbudowano o trzy osie w kierunku wschodnim, tworząc niewielki warsztat i biuro maszynisty oczyszczalni.

Wykonane w latach 20. XX w. przedsięwzięcia budowlane były najpoważniejszymi inwestycjami na terenie oczyszczalni ścieków przy ob. ul. Kanałowej w okresie międzywojennym. W trakcie oku-

pacji niemieckiej nie dokonywano żadnych istotnych zmian w systemie kanalizacyjnym, a jedynie prowadzono dalszą rozbudowę sieci kanałów, m.in. w obrębie ob. ul. L. Włodarczaka oraz ul. Berwińskich, przy których powstały bloki wielorodzinne dla niemieckich przesiedleńców z terenów dotkniętych bombardowaniami oraz dla pracowników Niemieckich Kolei Rzeszy (Deutsche Reichsbahn).

Kanały ściekowe u zbiegu ob. ul. Świętokrzyskiej z ul. Leszczyńskich w 2007 r.

FOT. MIRON URBANIAK

Wnętrze oczyszczalni ścieków – stacja pomp (2007 r.)

FOT. MIRON URBANIAK

Leszczyńskie MPWiK w okresie powojennym i współczesnym

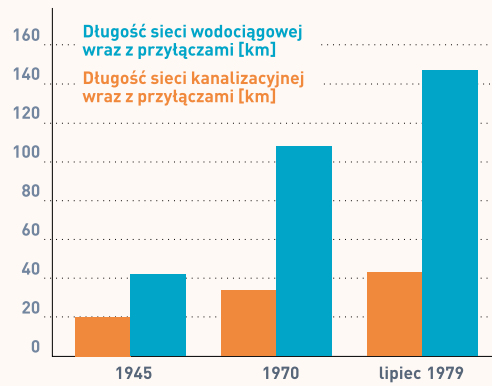
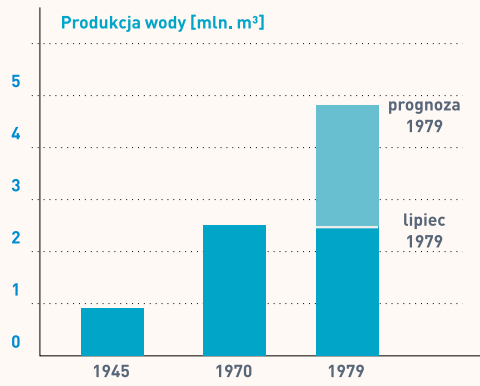
W wyniku walk o Leszno w 1945 r. komunalne wodociągi nie doznały istotnych uszkodzeń oraz zniszczeń, dzięki czemu mogły kontynuować produkcję wody dla miasta. Niemniej jednak rozwój ludno-

ściowy oraz przemysłowy ośrodka powodowały, że wraz z kolejnymi dekadami wody brakowało coraz bardziej. Niewiele pomogła nawet modernizacja zakładu wodociągowego i przejście z napędu parowego na elektryczny na przełomie lat 50. i 60. XX w. W 1979 r. produkcja wody była ponad pięciokrotnie wyższa niż w 1945 r. W tym okresie trzyipółkrotnie zwiększyła się też długość sieci wodociągowej z przyłączami. Zapotrzebowanie na wodę wzrastało nieustannie, co w latach 70.–80. XX w. skutkowało coraz bardziej dotkliwym deficytem

wody. Sytuację pogarszał też fakt, że wskutek nadmiernej eksploatacji pól irygacyjnych dochodziło do zanieczyszczeń wód ujęcia „Zaborowo”.

Organizacyjnie wodociągi funkcjonowały w ramach struktur takich, jak Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej (1950 r.), Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Lesznie (1975 r.) pod kierownictwem Tadeusza Dudzińskiego (1975–1976) i Jerzego Kurzawskiego (1976–1982) oraz późniejsze Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Lesznie (1982 r.), którym w dalszym ciągu kierował Jerzy Kurzawski. W 1992 r. doszło do kolejnej reorganizacji, wskutek której powstało Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., funkcjonujące do dziś. Do 2001 r. kierował nim Jerzy Kurzawski, a następnie: Klemens Janiak (2001–2006), Mariusz Kucharski (2007–2015) oraz Rafał Zalesiński (od 2015 r. do dziś).

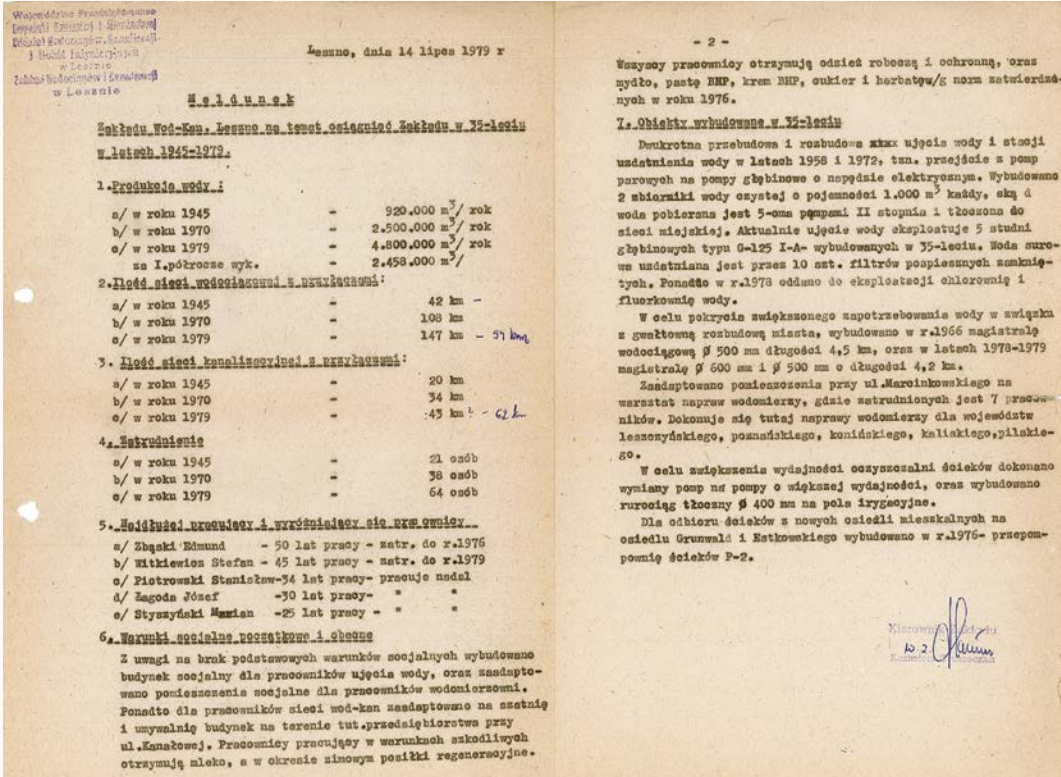
Wraz z powołaniem do życia spółki w 1992 r., rozpoczęto wiercenie studni i budowę stacji uzdatniania wody w Karczmie Borowej, uruchomionej w 1993 r. Natomiast w 1995 r. woda do miasta popłynęła z kolej-

Produkcja wody oraz długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w latach 1945-1979, wg meldunku z 14.07.1979 r.

nej – trzeciej już – stacji uzdatniania wody (w Strzyżewicach). W pierwszej dekadzie XXI w. poszerzony został istotnie obszar działania zakładu, gdyż przedsiębiorstwo zostało operatorem systemu dostarczania wody na obszarze gminy Lipno, a równocześnie udało mu się pozyskać szereg nowych dostawców ścieków do nowoczesnej oczyszczalni ścieków w Henrykowie, działającej od 1996 r.

W 1996 r. długość sieci wodociągowej obsługiwanej przez Spółkę wynosiła 225 km, a obecnie jest ona prawie dwa razy

Meldunek dot. działalności w ostatnim 35-leciu w 1979 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK
SP. Z O.O. W LESZNIE

SUW Zaborowo po modernizacji w 2014 r. oraz podświetlana rotunda wokół salki konferencyjno-edukacyjnej
ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

aparaturę kontrolno-pomiarową. W ramach projektu przywrócono także w dużej mierze historyczny rys elewacji budynku technologicznego. W ramach kompleksowej rewitalizacji terenów ujęcia wody została wykonana również adaptacja budynku dawnej chlorowni na salkę edukacji ekologicznej, a całość osłonięto stalową rotundą, mającą przypominać historyczną stację filtrów – odżelaziacza.

SUW Karczma Borowa

SUW Karczma Borowa jest eksploatowana od 1993 r. i zaopatruje miasto w wodę czerpaną z trzech studni głębinowych (głębokość 33–36 m ppt), zlokalizowanych w kompleksie leśnym. Warstwę wodonośną stanowią pokłady czwartorzędowe. Pozwolenie wodnoprawne określa maksymalny godzinowy pobór wody podziemnej na 150 m³/h.

SUW Strzyżewice

SUW w Strzyżewicach została oddana do eksploatacji w 1995 r. Ujęcie Przybyszewo-Strzyżewice pobiera wodę ze studni głębinowych zlokalizowanych w kompleksie leśnym. Woda surowa czerpana jest z dwóch systemów wodonośnych: czwartorzędowego (cztery studnie o głębokości 25–35 m ppt) i trzeciorzędowego (cztery studnie o głębokości 120–130 m ppt) oraz jednej studni z systemu wodonośnego głębszego czwartorzędu (o głębokości 80 m ppt). Pozwolenie wodnoprawne określa tu maksymalny pobór wód podziemnych na 510 m³/h.

SUW Strzyżewice, 2021 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Gmina Lipno

W gminie Lipno znajduje się osiem stacji uzdatniania wody (SUW): Lipno, Maryszewice, Radomicko, Żakowo, Górka Duchowna, Sulejewo, Goniembice, Klonówiec. MPWiK Sp. z o.o. jest eksploatatorem powyższych ujęć wody oraz systematycznie przejmuje je na majątek własny. Do tej pory aportem zostały przejęte SUW Lipno, SUW Żakowo i SUW Radomicko.

SUW Karczma Borowa, 2021 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Oczyszczalnia ścieków w Henrykowie

Do 1996 r. ścieki z Leszna docierały do oczyszczalni znajdującej się przy ob. ul. Kanałowej, gdzie były poddawane procesowi oczyszczania mechanicznego, a następnie trafiały na pola irygacyjne w Zaborowie. Rozwój miasta oraz ryzyko zanieczyszczenia pobliskiego ujęcia wody zdeterminowały decyzję o budowie nowej oczyszczalni ścieków, którą zlokalizowano w oddalonym kilka kilometrów od Leszna Henrykowie. Prace rozpoczęto 3 października 1994 r. Projekt opracowało Biuro Budownictwa Komunalnego Sp. z o.o. we Wrocławiu, a głównym wykonawcą pierwszego etapu prac było Przedsiębiorstwo Budownictwa Hydrotechnicznego i Rurocią-

gów Energetycznych „Energopol 7” w Poznaniu. Budowę oprócz MPWiK finansował Urząd Miasta Leszna i Leszczyńska Spółka Wodno-Ściekowa. Wykorzystano też środki z kredytu bankowego Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie. Nową oczyszczalnię zaprojektowano do odbioru i oczyszczania ścieków w ilości 25 500 m³ na dobę (tyle wynoszą potrzeby miasta liczącego 85 000 mieszkańców). W 1995 r. na terenie oczyszczalni wybudowano pompownię, kraty, piaskownik, osadniki wstępne oraz otwartą komorę fermentacji ze stacją odwadniania osadu. Wykonawca zgodnie z umową zrealizował inwestycję do 15 października 1996 r. Uroczyste przekazanie do eksploatacji nowej oczyszczalni ścieków (I etapu) odbyło się 8 listopada 1996 r. Uruchomienie umożliwiło

Budowa oczyszczalni ścieków w Henrykowie, lata 90. XX w.
ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Widok na otwartą komorę fermentacyjną, 2014 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

podłączenie kanalizacji i przyjęcie ścieków z Zatorza, Strzyżewic oraz ok. 70% z Zaborowa. Równocześnie wyłączono z eksploatacji pola irygacyjne w Zaborowie, a ścieki przerzucono kolektorem do nowej oczyszczalni. Oddanie do użytku nowego obiektu zahamowało proces degradacji ujęcia wody w Zaborowie. Podczas powodzi w 1997 r. stara oczyszczalnia mechaniczna została uruchomiona awaryjnie po raz ostatni, aby wspomóc pracę nowej.

W 1996 r. zlecono opracowanie dokumentacji na realizację II etapu, czyli budowy części biologicznej oczyszczalni. W sierpniu 1998 r. rozstrzygnięto przetarg, który wygrała firma „Ekolog” z Piły, zaś w październiku rozpoczęto prace przygotowujące teren pod budowę reaktora biologicznego. Prace ukończono w 1999 r. i po półrocznym rozruchu, w 2000 r. oddano obiekt do użytku.

Od 2015 r. nowy Zarząd Spółki sukcesywnie podejmuje działania w kierunku modernizacji i rozbudowy obiektu. Prace podzielono na etapy, zaś całkowite koszty wszystkich prac oszacowano na ok. 74 mln zł. Zamierzenia inwestycyjne Spółki na najbliższe lata obejmują m.in. rozbudowę oczyszczalni o obiekty i instalacje umożliwiające bardziej efektywną fermentację osadów oraz wykorzystanie energetyczne biogazu.

Widok na osadnik wtórny, 2008 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

W 2016 r. Spółka zleciła przeprowadzenie oceny stanu technicznego obiektu, a następnie sporządzenie wielowariantowej koncepcji wraz z analizą finansową możliwych kierunków rozbudowy oczyszczalni. W 2017 r., na podstawie koncepcji i po wyborze optymalnego wariantu, powstał Plan Funkcjonalno-Użytkowy (PFU), który stanowi bazę do dalszych działań. W 2020 r. została zakończona przebudowa budynku pod nową instalację do odwadniania osadów ściekowych. Zakończenie realizacji kolejnych etapów planowane jest na lata 2024 i 2025.

Widok na reaktor biologiczny, 2008 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Przepompownie ściekowe

Przepompownia ścieków przy ul. Grunwaldzkiej w Lesznie, tzw. Gruba Kaśka (przed modernizacją)

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

„Gruba Kaśka” – wewnątrz budynku podczas prac modernizacyjnych w 2013 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Aktualnie MPWiK obsługuje ogółem 65 przepompowni ścieków (w tym 44 to przepompownie sieciowe i 21 to przepompownie przydomowe). Na terenie gm. Lipno funkcjonuje 15 przepompowni, które znajdują się w miejscowościach: Wilkowice, Mórkowo, Lipno, Gronówko. W gm. Święciechowa znajdują się 42 przepompownie (w tym 21 sieciowych i 21 przydomowych). Są one zlokalizowane w miejscowościach: Święciechowa, Długie

Stare, Lasocice, Przybyszewo, Henrykowo, Strzyżewice, Krzycko Małe. W Lesznie MPWiK posiada osiem przepompowni ścieków.

Najbardziej znaną i rozpoznawaną przez mieszkańców przepompownią w Lesznie jest tzw. Gruba Kaśka zlokalizowana przy ul. Grunwaldzkiej. Obiekt został zbudowany w latach 1975–1977 i oddany do eksploatacji w czerwcu 1977 roku. Według założeń projektowych do pompowni ścieków dopływać miały

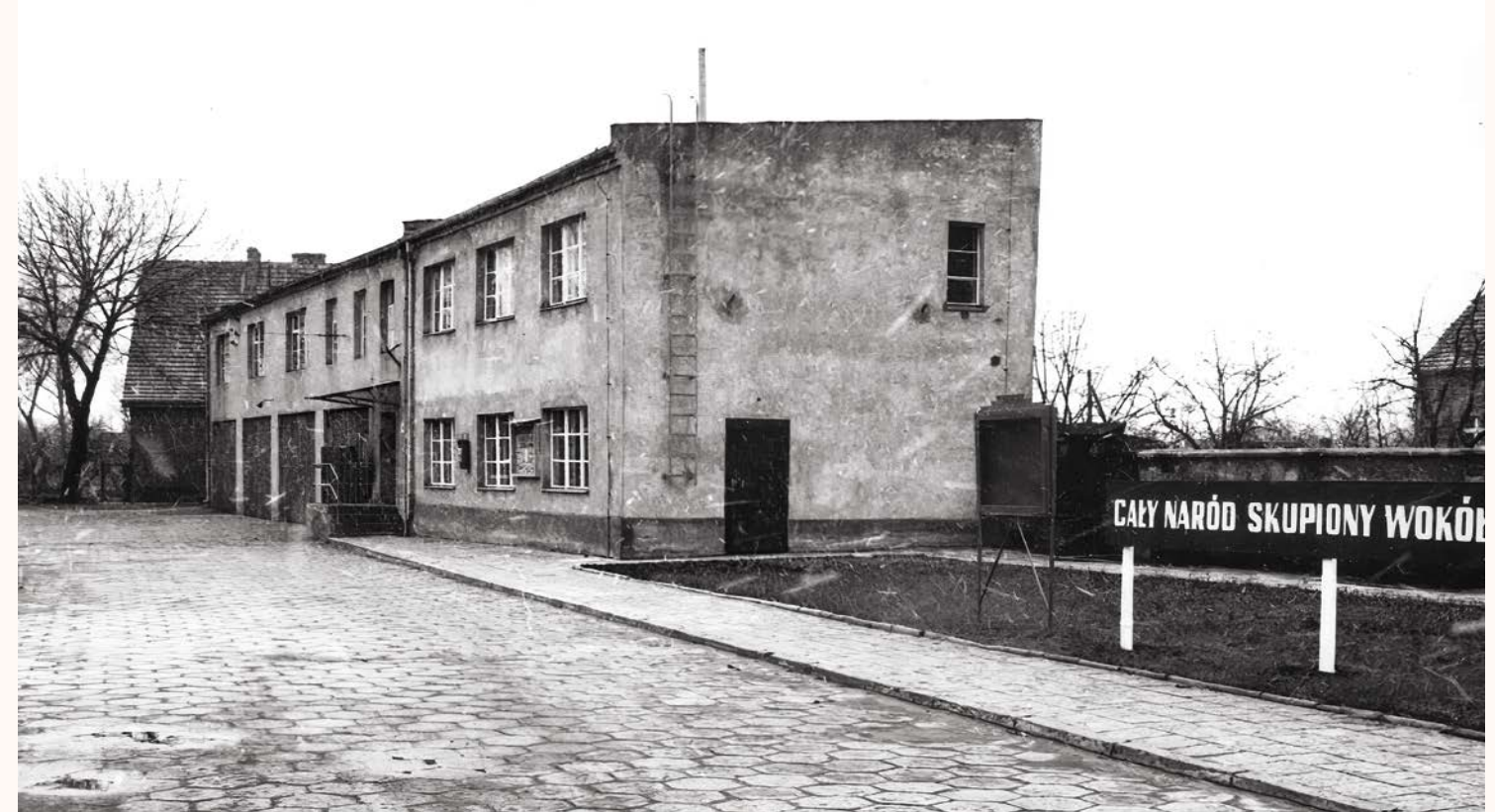
ścieki sanitarne ze zlewni rozdzielczej osiedli mieszkaniowych wschodniej części miasta, która aktualnie obejmuje osiedle Przyjaźni, Przylesie, L. Zamenhofa, T. Rejtana, Leśna Osa-
da, Grzybowo, rejon Francuskiej i Luksembur-
skiej. Technologia pompowania ścieków oparta
została na dwóch zbiornikach w kształcie
pierścieni: zbiorniku napływowym („małym”)
oraz zbiorniku retencyjnym („dużym”) i pięciu
agregatach pompowych, które tworzyły: pom-
pa z silnikiem elektrycznym 20 kW, zbiornik
sitowy (separacyjny) oraz układ rurociągów
(ssawny, obwodowy i tłoczny). Dzięki bryle
rotundy obiekt zyskał przydomek „Gruba Kaś-
ka” (zainspirowany nazwą warszawskiego
ujęcia wody na Wiśle).

Ponad 30 lat nieprzerwanej pracy spowo-
dowało, że urządzenia zostały mocno
wyeksploatowane, a awarie stawały się coraz
trudniejsze do naprawy. Niemożliwy był dostęp
do części zamiennych, wycofanych z produkcji
pomp i armatury. Zbyt mała stała się także
przepustowość przepompowni w stosunku
do aktualnych potrzeb. W związku z tym,
w 2013 r., „Gruba Kaśka” przeszła kompleksową
modernizację. Dokonano zmian w przepom-
powni wraz z budową nowego rurociągu tłocz-
nego w ul. Raławickiej. Przebudowana zosta-
ła cała część podziemna rotundy, sięgająca
aż 10 metrów w głąb ziemi. Obok zbiorników
ściekowych znajdują się tutaj pomieszczenia,
w których pracują cztery nowoczesne pompy,
a obiekt jest całkowicie zautomatyzowany.

„Gruba Kaśka”, 2014 r. (po modernizacji)

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Siedziba firmy, muzeum i laboratorium

Budynek garażowo-
administracyjny
leszczyńskich wodociągów
w latach 50. XX w.

ZE ZBIORÓW MPWiK
SP. Z O.O. W LESZNIE

Przez lata bardzo zmieniał się także teren
obecnej siedziby MPWiK przy ul. Lipo-
wej. W sposób wymowny ukazują to archi-
walne fotografie budynku z lat 50., a także 90.
XX w. w zestawieniu z aktualnym zdjęciem.
Budynki przedsiębiorstwa przez lata zmie-

niały swoje funkcje i wygląd. Proces ten jest
nadal żywy. Obecnie na terenie siedziby trwa
budowa nowego energooszczędnego budynku
sanitarно-szatniowego z częścią biurową.

Budynek garażowo-administracyjny,
druga połowa lat 90. XX w.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Budynek garażowo-administracyjny,
pierwsza połowa lat 90. XX w.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

Po zakończeniu eksploatacji starej oczyszczalni ścieków, budynek w którym się znajdowała, został zaadaptowany na muzeum. Są tutaj gromadzone eksponaty związane z historią leszczyńskich wodociągów i kanalizacji. Najbardziej cennym z nich jest sprawna technicznie tarcza separacyjna berlińskiej firmy Riensch-Wurl (1912/1926 r.), będąca opatentowanym rozwiązaniem technicznym. Prawdopodobnie jest to obecnie jedyne takie urządzenie zachowane w oczyszczalniach ściekowych w Polsce. Ponadto w muzeum można zobaczyć wiele eksponatów stanowiących część historii leszczyńskich wodociągów i kanalizacji, jak fragmenty drewnianych rur

wodnych z przełomu XVIII i XIX w., pokrywę wjazdu kanalizacyjnego zaprojektowanego przez radcę H. Ramspecka (1912 r.) i wykonaną z żeliwa, ordery wojskowe i monety wyłowione z miejskich kanałów w 2016 r.

Laboratorium w MPWiK funkcjonuje już od lat 70. XX w. Na początku swojej działalności zlokalizowane było na terenie Ujęcia Wody Zaborowo. Od 1 stycznia 1993 r. jego siedzibę przeniesiono na teren Spółki przy ul. Lipowej oraz powiększono o pracownię bakteriologii. Z czasem pojawiła się konieczność budowy nowego laboratorium, co wynikało z potrzeby poprawienia warunków lokalowych i zapewnienia klientom wysokiej jakości świadczonych usług (otrzymanie akredytacji Polskiego Centrum Akredytacji wg normy PN-EN ISO/IEC 17025:2005) oraz możliwości rozszerzenia zakresu działalności. W styczniu 2007 r. rozpoczęto prace przygotowawcze do budowy nowego, wydzielonego obiektu laboratorium na terenie siedziby MPWiK przy

ul. Lipowej. Projekt zakładał zwiększenie powierzchni pracowni analitycznych i wydzielanie nowych pomieszczeń badawczych oraz nowych pracowni, dostosowanie obszaru badań mikrobiologicznych do wymogów środowiskowych, doposażenie w nowe urządzenia pomiarowe i badawcze. Nowy obiekt został przekazany do użytku 23 grudnia 2009 r. Obecnie Laboratorium Badania Wody i Ścieków świadczy usługi w zakresie pobierania próbek, badań fizyko-chemicznych oraz mikrobiologicznych wody, ścieków i osadów, wykonywanych na potrzeby wewnętrzne Spółki oraz dla klientów zewnętrznych. Od 2010 r. posiada certyfikat akredytacji nr AB 1214.

Budynek administracyjny
leszczyńskich
wodociągów
z roku 2021 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK
SP. Z O.O. W LESZNIE

Rozwój i plany leszczyńskiego MPWiK

Niezależność energetyczna w zasięgu ręki

W ostatnich latach przedsiębiorstwo podjęło szereg inicjatyw w kierunku niezależności energetycznej. Sposobem na osiągnięcie tego celu jest wytwarzanie energii elektrycznej „na miejscu” dzięki pozyskiwaniu jej z odnawialnych źródeł energii (OZE).

Realizowana jest modernizacja i rozbudowa Oczyszczalni Ścieków w Henrykowie, dzięki czemu wykonane instalacje będą umożliwiać efektywną fermentację osadów oraz wykorzystanie energetyczne biogazu (zakładana jest kogeneracja o mocy 0,36 MW). Równocześnie przedsiębiorstwo przewiduje czerpanie energii

ze słońca, a temu celowi służyć mają dwie instalacje fotowoltaiczne zlokalizowane na leszczyńskich stacjach uzdatniania wody (SUW) – Karczma Borowa (mikroinstalacja o mocy 39,6 kWp) oraz Strzyżewice (farma fotowoltaiczna o mocy ok. 0,5 MW). Pierwsza z wymienionych została uruchomiona wiosną 2021 r. To naziemna instalacja złożona ze 120 szt. monokrystalicznych modułów

SUW Karczma Borowa –
mikroinstalacja fotowoltaiczna, 2021 r.

ZE ZBIORÓW MPWiK SP. Z O.O. W LESZNIE

fotowoltaicznych o mocy jednostkowej 330 Wp, zamontowanych na systemowych wolno stojących konstrukcjach stalowo-aluminiowych zakotwionych w gruncie. Na stacji uzdatniania wody Strzyżewice panele fotowoltaiczne pojawią się w 2022 r. Na realizację inwestycji pozyskano finansowanie zewnętrzne z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

Budowa nowego energooszczędnego budynku sanitarno-szatniowego z częścią biurową

Kolejna bardzo ważna inwestycja jest dedykowana pracownikom firmy. Mowa o budowie nowego energooszczędnego budynku sanitarno-szatniowego z częścią biurową na terenie siedziby Spółki. Nowa infrastruktura lokalowa znacząco poprawi komfort pracy sporej części wodociągowej załogi, bo aż 70 osób – głównie z Działu Eksploatacji, a także elektryków i wodomierzowców. Stan techniczny obecnego budynku socjalnego z 1953 r., w którego skład wchodzi pomieszczenia: sanitarno-szatniowe, warsztat elektryczny oraz

sekcja wodomierzy, nie spełniał już od dawna restrykcyjnych warunków higieniczno-sanitarnych. Nowy obiekt będzie miał minimalny wpływ na środowisko naturalne dzięki zastosowaniu nowoczesnych technologii z zakresu energooszczędnego budownictwa. Będzie również dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Finansowanie inwestycji odbędzie się ze środków BGK Region Wielkopolski. Podpisanie umowy w tym zakresie nastąpiło 15 października 2020 r., a więc w dniu, kiedy MPWiK świętowało swój jubileusz 120-lecia. Natomiast 26 października 2020 r. została podpisana umowa z Przedsiębiorstwem Budowlanym KONTRAKT Sp. z o.o. spółka komandytowa z Wilkowic na wykonanie tego zadania. Wartość inwestycji to ok. 5,8 mln zł netto. Czas realizacji inwestycji to 12 miesięcy od daty przekazania placu budowy – termin wyznaczono na początek 2022 roku.

Woda dla Lipna

Z uwagi na bezpieczeństwo dostaw wody, a także jej jakość, MPWiK planuje zmiany także na terenie gminy Lipno. Przewidywana

jest likwidacja trzech stacji uzdatniania wody (w Górcie Duchownej, Sulejewie i Klonówcu) oraz wykonanie pomiędzy pozostałymi stacjami uzdatniania wody gminy Lipno (Radomiczko, Żakowo, Maryszewice, Lipno, Goniembice) tzw. spinki, czyli połączenia ich siecią wodociagową. Natomiast SUW w Lipnie, zasilana nowym ujęciem wody w Smyczynie, ma stać się najważniejszą i główną stacją w gminie. Jej obecny stan techniczny jest niezadowolający, zaś remont obiektu nie ma uzasadnienia ekonomicznego ani technologicznego. W związku z tym aktualnie prowadzone są równolegle prace formalnoprawne związane z lokalizacją nowego ujęcia oraz prace projektowe nad nową stacją w Lipnie o wydajności 150 m³/h wraz ze zbiornikami wody czystej. Nowy obiekt stacji uzdatniania wody będzie łączył w sobie funkcje technologiczne i edukacyjne. Zaplanowano tutaj salkę konferencyjną, która będzie wykorzystywana do propagowania wiedzy na temat wody i środowiska wśród dzieci oraz młodzieży. Do czasu wybudowania nowego budynku powstanie stacja kontenerowa, która zapewni prowadzenie produkcji wody w sposób ciągły.

Planując inwestycję zadbano o możliwość, aby w trakcie rozruchu woda surowa z istniejących studni głębinowych mogła być tłoczona na dotychczasową stację uzdatniania wody oraz na stację kontenerową, dzięki wykonanemu specjalnie w tym celu węzłowi. Warto dodać, że uzdatnianie wody na stacji uzdatniania wody Lipno w układzie kontenerowym będzie się odbywać w procesie technologicznym polegającym na:

- napowietrzaniu ciśnieniowym, z wykorzystaniem aeratora i mieszacza wodno-powietrznego,
- filtracja ciśnieniowa dwustopniowa,
- dezynfekcja z wykorzystaniem lampy UV i podchlorynu sodu.

Uzdatniona woda będzie magazynowana w zbiornikach retencyjnych, skąd dalej będzie tłoczona do sieci wodociągowej.

120
lat
LESZCZYŃSKICH
WODOCIĄGÓW
1900-2020

**WODOCIĄGI
LESZCZYŃSKIE**

Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.
ul. Lipowa 76A, 64-100 Leszno
www.mpwik-leszno.pl, tel. 65 529 83 11

**ARCHIWA
PAŃSTWOWE**

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W LESZNIE

Archiwum Państwowe w Lesznie,
ul. Solńskiego 71, 64-100 Leszno
www.archiwum.leszno.pl, tel. 65 526 97 19

